

1926 YILI İSTANBUL TİCARET VE SANAYİ ODASI RAPORU ÇERÇEVESİNDE AŞAR VERGİSİNİN KALDIRILMASI İLE İLGİLİ BİR DEĞERLENDİRME

Şahin YEŞİLYURT* - Ali TUNA**

ÖZET

Çalışmada 1926 Yılında İstanbul Ticaret ve Sanayi Odasınca düzenlenmiş olan raporun bir değerlendirilmesi yapılmış ve raporun odak noktasını oluşturan Aşar Vergisinin kaldırılması incelenmiştir. Bu inceleme neticesinde raporda genel olarak aşar vergisinin olumsuz yanlarına dikkat çekildiği gözlemlenmiş ve bu verginin kaldırılmasının gereklilikleri sıralanmıştır. Ayrıca raporda Aşar Vergisinin kaldırılması çağdaşlaşma yolunda ilerlemenin temel koşullarından birisi olarak görülmüş ve buna benzer uygulamaların hayata geçirilmesinin önemine dikkat çekilmiştir. Fakat bu verginin kaldırılması neticesinde ortaya çıkan gelir eksikliğinin giderilmesinde başarılı olunamadığı ve bu nedenle Aşar Vergisinden meydana gelen boşluğun giderilmesi adına bir takım ek vergilere başvurulduğu ifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı İmparatorluğu, Türkiye Cumhuriyeti, Vergileme, Aşar Vergisi.

* Araştırma Görevlisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Maliye Bölümü, Maliye Tarihi Anabilim Dalı, Ankara, TÜRKİYE. shnyslyrt@gmail.com

** Uzman, Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı, Ankara, TÜRKİYE, attunna@gmail.com

THE EVALUATION OF THE REMOVAL OF ISLAMIC TITHE TAXES IN FRAMEWORK OF THE ISTANBUL CHAMBER OF COMMERCE AND INDUSTRY REPORT IN THE YEAR OF 1926

ABSTRACT

In the study, an evaluation was made of the report which was organized in 1926 by Istanbul Chamber of Commerce and Industry and the abolition of the tithe tax which was the focal point of the report was examined. As a the result of this study, it was observed that attention was generally drawn to the negative sides of the tithe tax and the necessity of the removal of this tax were listed. In addition, the abolition of the tithe tax was regarded as one of the basic conditions for progress towards modernization and the importance of implementing similar applications was pointed out. However, it was stated that the elimination of the shortcomings revealed as a result of the abolition of tithe tax ended up unsuccessfully and, therefore, some additional new taxes were considered in an attempt to eliminate the gap occurring due to lack of the tithe tax revenue.

Key Words: Ottoman Empire, Republic of Turkey, Taxation, Tithe Tax.

GİRİŞ

Tarih alanında yapılan çalışmalarda, birincil kaynakları her ne kadar dönemin yönetim erkini oluşturan devlet yönetimindeki resmi arşiv belgeleri oluştursa da, söz konusu dönemde ele alınmış olan hatıralar, günlükler, sivil toplum kuruluşlarının hazırlamış oldukları raporlar da bu çalışmalarda önemli bir konuma sahip olmaktadır. Aslında bahsi geçen bu arşiv kaynaklarının, dönemin iktisadi, mali, siyasi, sosyal, hukuki ve günlük olaylarını aktarmada resmi görüşten sıyrılması hasebiyle, bu kaynaklara atfedilen önem günümüzde daha da artmaktadır. Özellikle günümüzde sıkı bir tartışma alanına sahip olan resmi kaynaklara itibar edilmemesi ya da bu kaynaklara şüphe ile yaklaşılması bu önemi gözler önüne sermektedir.

Bu nedenle gerek günümüzde gerekse geçmişte tarih alanında yapılan çalışmaların ekseriyetininin temel dayanak noktasını bu resmi arşiv belgeleri oluşturması ve resmi arşiv belgelerinin diğer arşiv kaynakları yoluyla denetlenmesinden başka bir yol bulunmaması sebebiyle, günümüz tarih çalışmalarında söz konusu kaynaklar vasıtasıyla tarihi olayların değerlendirilmesi ve sağlamalarının yapılması bir gereklilik olarak karşımızda durmaktadır.

Yapılan bu yeniden değerlendirme ve sağlama işlemleri bilimsel gerçeklikten ve objektiflikten uzak olmamalı, ayrıca olayları daha karmaşık bir hale getirmekten ziyade, olayların anlaşılmasını kolaylaştırmalıdır.

Bu çerçevede, çalışmada 1926 yılında İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası¹ bünyesinde düzenlenmiş olan “*Memlekette Yeni Vergilerin Te’sirat-ı İktisadiyesi*

1 19. yüzyıl boyunca, iktisadi hayatta derin dönüşümlerin yaşandığı Osmanlı İmparatorluğu’nda, esnaf teşkilatında da dönüşümler yaşanmıştır. Bu dönüşümlerin başında klasik dönem örgütlenmesi olan esnaf teşkilatı, değişen zaman ve şartlara uyum sağlayamaması nedeniyle, Batı’ya yönelmiştir. Bu kapsamda 1879 yılında Sadarete getirilen Küçük Said Paşa’nın bu alanda yapmış olduğu yenilikler, ticaret ve sanayi odalarının ortaya çıkması açısından dikkate şayandır. Günümüzde de varlığını sürdüren ticaret ve sanayi odalarının geçirmiş olduğu süreç şu şekilde gerçekleşmiştir: 1880 yılında Dersaadet Ticaret Odası kurulmuş; 1888 yılında Dersaadet Ticaret Ziraat ve Sanayi Odası’na dönüştürülmüş; 13 Haziran tarihli nizamname ile Odalar, Ticaret ve Sanayi Odaları ile Ziraat Odaları birbirinden ayrılmış ve 1910 yılında İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası kurulmuştur. Böylesine tarihsel bir geçmişe sahip olan İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası, günümüz Türkiye’sinde ticaretin öncüsü ve lider kuruluşu olarak addedilmektedir. Bu konuda detaylı bir bahis için bk.: Ufuk Gülsoy ve Bayram Nazır, **Türkiye’de Ticaretin Öncü Kuruluşu: Dersaadet Ticaret Odası, 1882-1923**, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, 2009, s. 195-208; <http://www.ito.org.tr/wps/portal/odamiz?name=TarihlerleITO&initView=true&prmPageId=BM16.9.2> (Erişim: 12.12.2016)

Hakkındaki Tedkikata Zeylen Kongre Encümeni Tarafından Tanzim Olunan Rapor”un bir değerlendirilmesinin yapılması ve rapor çerçevesinde söz konusu yıla ilişkin mali alanda yapılan düzenlemelerin genel bir çerçevesinin ortaya konulması hedeflenmiştir.

Belirtilen bu hedef kapsamında, özellikle dolaysız (bilavasita) vergilerden Aşar Vergisinin kaldırılmasının ele alınması ve bu alanda yapılan düzenlemelerin bir değerlendirmesinin yapılması amaçlanmıştır. Bu amacın şekillenmesinde ise, raporda da belirtildiği üzere, Aşar Vergisinin gerek maliye sisteminde ki gelir sağlamada sahip olduğu konum gerekse yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin çağdaş devletlerin maliye sistemine ulaşma hedefi nedeniyle eski sistemden uzaklaşma gayesi belirleyici olmuştur. Ayrıca raporda belirtilen diğer düzenlemelerin temel kaynağının Aşar Vergisinin kaldırılması olduğu için, bu bölüm üzerinde hususi olarak durulmuştur.

1. RAPORUN İÇERİĞİ

İsminden de anlaşılacağı üzere rapor, genel itibariyle, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılması sonucunda kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde yapılan vergi düzenlemeleri ile bu düzenlemelerin iktisadi etkilerini barındırmaktadır. Bu etkiler dikkate alınır iken, ilk olarak bu düzenlemelerin iktisadi etkilerinin 4 şekilde meydana geldiği belirtilmiş ve bu etkiler şu şekilde sıralanmıştır:

- i. Bazı milli sanatların olumsuz etkilendiği,
- ii. Bazı milli sanatların olumlu bir şekilde etkilendiği, tahkim ve takviye edildiği,
- iii. Milli sanayinin bazı sektörlerinin olumlu, bazılarının ise olumsuz etkilendiği,
- iv. Milli sermayenin yapılan değişikliklerin nispetlerine göre etkilendiği.

Her ne kadar, ilk anda bunların önemli değerlendirmeler olduğu belirtilse de, geçen zamanın henüz bu konuda değerlendirme yapılmasına imkân tanımayacağı ifade edilmiştir.

Yapılan bu genel girişten sonra, söz konusu düzenlemeler çerçevesinde yeni konulan vergilerde 3 devrenin bulunduğu dile getirilmiş ve bu devrelerin sırasıyla,

- i. Yeni vergilerin düzenlenmesine kadar geçen birinci devre, *hazırlık devresi*,
- ii. Yeni düzenlemelerin uygulamaya sokulduğu ikinci devre, *tatbik devresi*,
- iii. Yeni düzenlemeler neticesinde vergilerin artık yerleştiği ve iktisadi tesirlerini gösterdiği son devre şeklinde olduğu belirtilmiştir.

Yeni vergilerin, bu seyirden sonra toplumda kabul görüleceğini beyan eden raporda, şuan kendilerinin ikinci devrede olduklarından ve önlerindeki bir veya iki sene içerisinde son devreye girebileceklerinden bahsedilmiştir.

Tüm bu açıklamalar neticesinde, çalışmanın devamında artık yapılan vergisel değişikliklere değinilmiş ve bu vergiler hakkındaki düşünceler sistematik bir biçimde aktarılmıştır. Bu aktarmalar yapılırsa iken, vergilerin sınıflandırılmasında kullanılan en temel ve eski ayırım olan dolaysız (bilavasita) - dolaylı (bilvasita) ayırımı kullanılmıştır².

1.1. Dolaysız Vergilerde Yapılan Düzenlemeler ve Etkileri

Raporun bu bölümü dolaysız vergilerden olan Aşar Vergisinin kaldırılmasını, onun boşluğunu doldurmak üzere ikame edilen kazanç vergilerini ve maktu vergileri ele almış ve her üç düzenleme için ayrı bir başlık altında değerlendirmeler yapılmıştır. Bu değerlendirmelerin ilkinin Aşar Vergisinin kaldırılması oluşturmuş ve raporun devamının şekillenmesinde temel belirleyici olmuştur.

Rapora göre, Aşar Vergisinin kaldırılması hadisesinin, Türk vergi sisteminde gerçekleştirilen en derin inkılâp olduğu ve altı asırlık köklü bir verginin tarihe gömüldüğü belirtilmiştir. Bu ortadan kaldırma neticesinde ise ortaya çıkan boşluğun doldurulması adına kazanç vergisi ile umumi ve hususi istihlak³ vergilerinin ortaya konulduğu, ayrıca bu vergilerden kalan eksikliği doldurmak adına maktu bir verginin ihdas edildiği belirtilmiştir. Bu vergilere ek olarak yeni bir takım vergilerin de te'sis edildiği bildirilmiştir.

2 Maliye literatüründe “vasıtalı-vasıtasız vergiler” olarak da adlandırılan bu ayırım, vergi teorisinde günümüzde de geçerli olan bir ayırım türüdür. Bu ayırma göre vergi konusu sürekli, yükümlüsü önceden belli ve matrahı devamlı olan vergiler dolaysız; bunların tam tersi ise dolaylı vergilerdir. Hüseyin Şen, **Vergi Teorisi ve Politikası**, Ankara, 2015, 2. Baskı, s.62.

3 Harcamak suretiyle tüketme, bitirme anlamlarına gelmektedir. Ferit Devellioğlu, **İstihlak Maddesi, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Aydın Kitabevi, İstanbul, 2013, 30. Baskı, s.525.

Aşar Vergisinin kaldırılması hakkında raporda şu değerlendirmeler yapılmıştır:

i. Sefalet altında inleyen köylünün artık hürriyetine kavuştuğu ve bundan böyle Türk köylüsünün daha hür ve azat olarak ürünlerini ekip biçeceğini ve elde ettiği ürünlerini piyasada rahatça işleme tabi tutabileceğini,

ii. Bunun sonucu olarak da, üretimini hem miktar hem de çeşit açısından artırabileceğini ve bunun da ürünlerin nakdi değerini artırabileceğini,

iii. Yaşanan bu gelişmelerin toprak fiyatlarında artışa yol açacağını ve özellikle Bursa ve Marmara sahilleri ile tren yolu üzerinde bulunan yerlerde ki artışın dikkate şayan olabileceğini ve

iv. Ürünlerin pazarlara, mültezimlerden ziyade, köylü eliyle geleceği için bu yolla öncelikle köylünün, daha sonra ise umumi ticaretin olumlu etkileneceği ifade edilmiştir. Özellikle önceki dönemlerde ürünler piyasaya genel itibarıyla mültezimler eliyle ve büyük miktarda geldiği için köylülerin bunlarla rekabet şansının bulunmadığı ve her ne kadar ilk dönemler düşük fiyattan satılsa da, kısa bir süre sonra piyasanın mültezimler eline geçmesi neticesinde tekel konumuna geçen mültezimlerin, fiyatlarda büyük artışa gittikleri belirtilmiştir. Fakat artık Aşar Vergisinin kaldırılması neticesinde piyasanın mültezimlerden kurtulduğu ve piyasanın köylü eline geçtiği, bunun neticesinde ise piyasanın sevk ve idaresinin ve fiyatların bu durumdan olumlu bir şekilde etkileneceği ifade edilmiştir. Köylü lehine yaşanan bu vaziyetin tahayyülü ise raporda şu şekilde yapılmıştır:

- Köylünün artık serbest olduğu ve mültezim baskısı altında olmadığı için küçük küçük partilerle malını pazara erkenden getirebileceği,

- Önceleri mültezim zoruyla malını hasat ile beraber elinden çıkarmak zorunda olan köylünün, bu yükümlülükten kurtulduğu,

- Mültezim mallarının, köylü mallarına rakip olduğu ve alım-satım işlerinde küçük partilere sahip olan köylülerin dışlanmasının artık sona erdiği ve yeni devre ile köylülerin malları için aranan ve peşlerinden koşulan kişiler olduğu ve yaşanan bu dönüşümün Türk köylerini büyük ambarlar haline getireceği düşünülmüştür.

v. Girilen yeni devre ile artık daha fazla sermaye gerektiren faaliyet kollarının ortaya çıktığı, orta ve büyük ölçekte çiftçilik, peynircilik, sütçülük ve odunculuk başta olmak üzere Orta Anadolu'da bazı teşebbüslerin ortaya çıktığı belirtilmiş ve yeni vergi sisteminin bunlar üzerine oluşturulduğu ifade edilmiştir.

vi. Aşarın ilgası ile pamuk, tütün ve fındık gibi alanların genişlediği ve üretimlerinin arttığı, bu yolla işlenmeyen toprakların da bu alanlarda kullanıldığı belirtilmiş ve diğer işlenmeyen alanların bu genişlemeden etkilenerek hububat alanında hareketlenmeye öncülük edeceği bildirilmiştir. Ayrıca bu faaliyetlerin umumileşeceğinin bir gerçeklik olduğu düşünülmüştür.

vii. Son olarak, Aşarın kaldırılması ile orta ve büyük çiftçilik faaliyetlerinin geçmişe nazaran daha etkili, hesaplı ve kârlı olacağı belirtilmiştir.

Tüm bu etkilerin de İstanbul çevresi ile sahil yerlerinde, özellikle demiryolu bulunan yerlerde yörenin gelişmesinde önemli bir rol oynadığı belirtilmiştir. Bu rolün ise ziraatın geniş alanlara yayılmasının ve daha kâr getiren bir alana dönüşmesinin, ürün miktarında artışın yaşanmasının ve dolayısıyla gelir sağlamanın ve son olarak köylünün piyasada rahatça hareket etmesinin bir sonucu olarak gerçekleştiği ifade edilmiştir.

Aşar Vergisinin kaldırılması neticesinde vuku bulacak olan tüm bu olaylar neticesinde raporda, Türk köylüsünün ilerleyen 10 yıl içerisinde zenginleşeceği tahmin edilmiştir. Daha sonra bu tahmin biraz daha iyimserleştirilerek zengin olmasa bile en azından refahında bir artışın yaşanacağına dikkat çekilmiş ve özellikle yeni tesis edilen istihlak vergileri ile Türk köylüsünün vergi yükünü hiç hissetmeyeceği bir düzeyde olacağı belirtilmiştir.

Tüm bu koşullar altında kaldırılan Aşar Vergisinin meydana getirdiği boşluğu doldurmak adına Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin, Türk vergi sisteminde genel ve ciddi bir takım düzenlemeler yapmak zaruretinde kaldığı ifade edilmiştir. Yapılan bu zorunlu düzenlemelerin hem mevcut kamu geliri eksikliğini gidermesi hem de günün çağdaş koşullarına uygun olması hedefi belirlenmiştir. Bu suretle *kazanç vergisi* ortaya çıkmış ve raporda, bu verginin ruhu itibarıyla Avrupalıların irat vergisi rolünü yerine getirmesi hedefi konulmuştur. Ancak bu vergi konulurken, gerekli düzenlemenin erken olduğu gerekçesiyle köklü bir değişiklik yapılamamış ve kanun birçok açıdan eksik bırakılmıştır. Bu nedenle yeni vergi kanununun, eski temettü vergisi kanununa göre bir adım mükemmel hali olarak yerine getirildiği ifade edilmiştir.

Türk vergi sisteminde yeni yer alan bu verginin iktisadi etkilerinin neler olabileceği konusuna değinilen raporda, bu verginin kişisel bir vergi olduğu ve her kazancın sahibinin *mali durumuna göre*⁴ vergilendirileceği belirtilmiştir. Ay-

4 Bu kavram günümüzde “ödeme gücü ilkesine” denk düşmektedir. Ayrıntı bilgi için bkz. Şen, a.g.e., s.232.

rıca 3 basamaklı⁵ artan oranlı bir vergi tarifesine⁶ sahip olduğu belirtilen kazanç vergisinin, Aşar Vergisi ile kıyaslandığında, çok da dostane bir vergi olmadığı ve verginin örnek alınarak transfer edildiği ülkelere göre vergi oranının yüksekliğinden şikâyet edilmiştir. Ancak yine de diğer ülkelerde bu verginin oranının düşük olmasına rağmen, diğer bir takım vergiler ile bu verginin eksikliğinin giderilmeye çalışıldığı belirtilmiştir.

Uygulamaya sokulan bu verginin, yüksek oranlara sahip olduğundan şikâyet edilmiş ise de, Türk memleketinin vatani ihtiyaçlar sebebiyle bu vergiden rahatsız olmadıkları ifade edilmiştir. Yüksek vergi oranlarına ek olarak ayrıca, her ne kadar bu alanda bir şikâyet olmasa da, bu verginin matrahının belirlenmesinde “*beyanname usulüne*”⁷ geçilmesi hasebiyle vergilemede adalette önemli sorunların peyda olabileceğine dikkat çekilmiştir. Bu sorunların kaynağında ise beyanname sisteminin getirmiş olduğu bir takım sıkıntıların olduğu ifade edilmiştir. Özellikle mükellefin kabiliyeti, ödeme gücünün eksikliği ya da yokluğu, vatana bağlılığı, vazife hissi ve namuslu davranması gibi sebeplerden dolayı hazinenin beklediği dürüstlük seviyesine erişilemeyeceği zan ve tahmin edilmiştir.

Bu tahminlerinde ve endişelerinde haksız olmadıkları belirtilen raporda, bu konunun hem vergilemede adalet hem de ticarete yaşanan rekabet açısından önemli bir sorun teşkil edeceği düşünülmüştür. Aynı zamanda, aynı ödeme gücüne sahip olan iki mükelleften birincisinin vergi tarifesinin en alt basamağından, ikincisinin ise en üst basamağından vergilendirilmesi sonucunda ticari rekabette önemli bir farklılaşmanın ve haksız kazancın ortaya çıkacağı ifade edilmiştir. Tüm bu endişelere rağmen, bir yandan maliye idaresinin iyi terbiye edilmiş memurları istihdam etmesi, diğer yandan ise tacirlerin ülkenin içinde bulunduğu mali anarşinin engellenmesi adına milli şuur ve bilince sahip olmaları sonucunda bu endişelerin giderileceği beklenmiştir.

5 Artan oranlı bir vergi tarifesinde, her bir oranın uygulanacağı ayrı matrah dilimlerine tarife basamakları adı verilir. Şen, **a.g.e.**, s.144.

6 Matrah büyüdükçe matraha uygulanacak vergi oranının da arttığı, ancak vergi oranındaki artışın daima matrahtaki artışın üzerinde olduğu vergilerdir. Artan oranlı tarifenin avantaj, dezavantaj ve diğer türleri hakkında bkz. Şen, **a.g.e.**, s.134.

7 Vergiye konu olacak unsurların en iyi mükellef tarafından bileneceği düşüncesinden hareketle, mükellefe vergi tarhına esas teşkil edecek bütün bilgilerin mükellef tarafından yazılı bir beyanname ile vergi idaresine bildirilmesidir. Günümüz maliye sistemlerinde çağdaş vergiciliğin modern bir yöntemi olarak kabul edilen beyanname yönteminin aksak yönleri için bkz. Şen, **a.g.e.**, s.147.

Kazanç vergisinin tüm bu eksikliklerine ve ona duyulan endişelere rağmen, asıl sorun teşkil edecek ve korkulacak durum, mali durumu açısından beyanname vermeye gücü olmayan, başka bir ifadeyle kendilerinden beyanname istenebilecek durumda olmayan kişilerin vergilendirilmesi durumudur. Beyanname veremeyecek olan bu kişilerin vergi matrahlarının belirlenmesinde bir takım sorunların ortaya çıkabileceği belirtilen raporda, farklı gelirlere sahip olan bu kişilerden sabit esaslara göre ya da dış karinelere⁸ göre vergi alınacağı ifade edilmiştir. Bu durumun ise, özellikle işleri bozuk giden veya işe yeni başlayan kişilerin diğerlerine nazaran daha ağır bir vergi yüküne maruz kalacağı düşünülmüştür.

Aşar Vergisinin kaldırılmasından sonra ortaya çıkan bir diğer vergi türü ise *maktu vergi* olmuştur. Vergilerin vergisi olarak adlandırılan maktu vergi, arazi, müsakkafat⁹ ve kazanç vergilerinden birine tabi olan mükellefin, matrahının¹⁰ senelik belli bir miktarı¹¹ aşması durumunda ödeyeceği ek bir vergidir. Bu ek vergi artan miktarlı¹² olup, altı sınıftan oluşturulmuştur.

Konulan yeni verginin mükellefinin, Türkiye’de ki arazi ve müsakkafat vergilerine ilişkin mevzuatın çok olması ve dağınıklığı yüzünden, özellikle köylerde ve küçük kasabalarda olacağı; büyük şehirlerde ise bu verginin ehemmiyetsiz bir konuma sahip olacağı belirtilmiştir. Söz konusu verginin konulduğu dönemde mali sisteme birkaç milyon getiri sağlanması beklenmiş ve bu verginin beyanname yöntemi ile saptanacağı belirtilmiştir.

1.2. Dolaylı Vergilerde Yapılan Düzenlemeler ve Etkileri

Dolaylı vergilerde yapılan düzenlemeler hakkında değerlendirmeleri de ele alan raporda, dolaylı vergilere yönelmenin temel nedeninin, Aşar Vergisinin

8 Dış karineler yönteminde, vergiye tabi unsurun gerçek miktarı ya da değeri dikkate alınmama; bunun yerine, söz konusu miktar ya da değerle ilişkili dış karinelere bakılarak tarhiyat yapılmaktadır. Bu yöntemin olumlu ve olumsuz yönleri ile diğer vergi tarh yöntemleri için bkz. Şen, **a.g.e.**, s.150.

9 Müsakkafat olan, üzeri dam ile örtülü olan yerler: (ev, han, dükkân... gibi). Devellioğlu, **a.g.e.**, 863.

10 Verginin hesaplanmasında esas alınan miktar ya da değerine vergi matrahı adı verilir. Vergi matrahı spesifik usul ve ad valorem olmak üzere iki farklı yöntem esas alınmak suretiyle tespit edilmektedir. Şen, **a.g.e.**, s.130.

11 Rapora göre bu miktarın 101 kuruş olduğu belirtilmektedir.

12 Artan miktarlı vergiler, artan oranlı vergilerden farklı olup; burada vergi matrahı arttıkça ödenecek verginin oranında değil miktarında bir artış yaşanmaktadır.

kaldırılması neticesinde ortaya çıkan gelir eksikliklerinin giderilmesi amacıyla te'sis edilen kazanç ve maktu vergilerin gelir sağlamada yetersiz olduğu şeklinde belirtilmiştir. Bu yeni vergiler gelir sağlamada başarılı olsalar idi, böyle ek bir vergiye ihtiyaç duyulmayacağı belirtilen raporda, diğer ülkelerde *chiffre d'affaires* ismiyle anılan ve "iş yükünü" adıyla çevrilen verginin Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde "istihlak vergileri" adıyla ithal edildiği bildirilmiştir. Ayrıca bu verginin kendi içerisinde "Umumi İstihlak Vergileri" ile "Hususi İstihlak Vergileri" şeklinde ikiye ayrıldığı ifade edilmiştir.

Konulan bu yeni verginin vergileme sürecinin¹³ işleyişinde, birtakım sorunların yaşanabileceği ve bunun içinde maliye idaresinin hazır olmadığı belirtilmiş ise de, raporun temel dayanak noktasının vergi düzenlemelerinin iktisadi etkileri olması hasebiyle bu alana dair açıklamalarda bulunulmamıştır.

İstihlak vergilerinin iktisadi etkilerinin neler olduğu hususunda ise temelde iki önemli sonucun ortaya çıktığı ifade edilmiş ve şu şekilde sıralanmıştır:

i. Bu vergi neticesinde her türlü eşya ve emtianın tüketimi ve alım-satım işlemi azalmış ve iktisadi durum hakkında iktisadi vaziyetin felce uğradığı beyan edilmiştir.

ii. Bu verginin her türlü eşya ve emtianın her alım satımında alındığı için, istisna edilen alanlar hariç, satış bedellerinin vergi nispetinden biraz daha fazla artmaya eğilimli olduğu ifade edilmiştir.

İktisadi vaziyette görülen bu etkilerin ciddi boyutta olması nedeniyle raporda, ticaret malları çeşitli sınıflandırmalara ayrılarak incelenme yoluna gidilmiş ve sınıflandırma şu şekilde yapılmıştır:

i. İthalat Emtiası

ii. İhracat Emtiası

iii. Dâhilde İstihsal¹⁴ ve Dâhilde İstihlak Emtiası

iv. Hammadde Hariç İthal Edilen ve Hammaddesi Hem İçeride Bulunan ve Hem de Dışarıdan Getirilmesi Mümkün Olan Mamul Emtia

Bu sınıflandırma neticesinde yapılan vergisel değişikliklerin, bu emtia üzerinde nasıl etkiler yaptığı raporda ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Ancak mev-

13 Vergileme süreci, vergiyi doğuran olay ile başlayan ve mükellef açısından verginin ödenmesi, devlet açısından verginin tahsili ile son bulan bir süreçtir. Şen, **a.g.e.**, s.122.

14 Hâsil etme, meydana getirme, üretme. Devellioğlu, **a.g.e.**, 526.

cut bölümün çalışmanın kapsamına dâhil edilmemesi ve transkripsiyonunun verilmesi nedeniyle bu alana ilişkin açıklamalar kâfi görülmüştür. Yine de, raporda tesis edilen bu vergiler hakkında, istihlak vergilerinin gerek işlemleri basitleştirmesi gerekse başka ülkelerde uygulanan vergiler olması açısından memnuniyet verici olduğu belirtilmiştir. Ancak uygulamaya sokulan bu vergilerin bazı sanat alanları ile küçük esnaf üzerinde önemli bir yük oluşturacağı belirtilerek, üzerinde önemle düşünülmesi istenmiştir.

İstihlak vergilerinin barındırmış oldukları bu olumsuzluklar nedeniyle raporda, özellikle şeker, petrol, benzin, kibrit, alkollü içecekler ve sigara kâğıdı gibi tekel konumunda olan mallar¹⁵ üzerinden vergi alınmasının vergilendirme açısından en makul ve makbul olduğu düşünülmüş ve bu mallar üzerinden verginin alınabileceği ifade edilmiştir. Böylece bu malların vergilendirilmesinin iktisadi durum üzerinde sağlayacağı etkiler ele alınmıştır.

1.3. Raporun Sonuçları

“Hulasa-i Umumiye” başlığı altında yapılan değerlendirme kısmı, çok kısa olacak şekilde 4 madde üzerinden aktarılmıştır. Bu maddeler şu şekilde sıralanmıştır:

i. Cumhuriyet hükümetinin Türk vergi sisteminde düzenlemeler yapmak amacıyla meydana getirdiği değişikliklerin, Türk ticaret âlemince memnuniyetle kabul edildiği bildirilmiştir. Ayrıca yapılan değişiklikler hakkında gerek esasların gerekse uygulamaya ilişkin meselelerin gizli-örtülü bir şekilde gerçekleştirilmesi söz konusu dönemin olağanüstü koşulları neticesinde mazur görüldüğü ifade edilmiştir.

ii. Yapılan değişikliklerin gerek tacirler gerekse tüketiciler üzerinde meydana getirmiş olduğu sonuçların araştırılması ve bu sonuçlardan olumsuz yönde gerçekleşenlerin giderilmesi işleminin Türk ticaret âlemi tarafından şükran ve minnetle karşılandığı beyan edilmiştir.

iii. Aşarın kaldırılması sonucunda ortaya çıkan gelir açığının giderilmesi için gerek dolaysız vergilerden mevcut olanların düzenlenmesi ve yeni vergiler ilave edilmesi gerekse dolaylı vergilere umumi ve hususi istihlak vergilerinin ek-

15 Talep esnekliği düşük olan malların vergilendirilmesi yoluyla vergi gelirlerinin artırılması hedeflenmiştir. Maliye Literatüründe “*Ramsey Kuralı*” olarak bilinmektedir. Şen, **a.g.e.**, 275.

lenmesinin memnuniyet verici olduğu belirtilmiştir. Ayrıca bundan sonra yapılacak düzenlemelerde bu ahenge dikkat edilmesinin ümit edildiği ifade edilmiştir.

iv. Yapılan düzenlemeler neticesinde bünyesinde derin etkiler barındırdığı düşünülen ve yeni Türk Vergi Sisteminin işleyen en önemli çarkı olması beklenen Kazanç Vergisinin yüklenmiş olduğu bu önemli görevin, Türk ticaret âleminin dikkatini çektiği belirtilmiştir.

2. RAPORUN KAPSAMI VE AŞAR VERGİSİ

Raporun düzenlediği tarihin Aşar Vergisinin kaldırıldığı tarihten bir yıl sonrasına tekabül etmesi hasebiyle, raporun genel çerçevesini Aşar Vergisinin kaldırılmasıyla meydana gelen gelir eksikliğinin giderilmesi ve bu yolla yeni konulan vergilerin vergi sisteminde meydana getirdiği etkilerin tartışılması oluşturmuştur.

Sözlükte ondalıklar, öşürler, toprak mahsullerinden hazine giderleri için onda bir nispetinde alınan vergiler anlamına gelen “uşr” (çoğulu uşûr, aşar) kelimesinin Türkçeleşmiş şekli olan öşür, İslam hukukunda toprak ürünlerinden tahsil edilen *zekâtı* ifade etmektedir¹⁶. Öşür vergisi, öşri topraklar denilen ve İslam fethi sırasında Müslüman olan veya fetih esnasında İslam dinini kabul eden kişilerin sahip oldukları topraklardan alınmaktadır. Alınan bu vergi bir toprak vergisi olmayıp, toprak sahiplerinin elde ettikleri ürünlerden alınan bir vergidir¹⁷.

Her ne kadar günümüzde öşür kavramı İslam dini içinde ele alınmakta ve öşrün tanımında onda birlik gibi bir oransal değeri bulunduğu ifade edilse de, geçmiş dönemlerde bu verginin farklı oranlar çerçevesinde uygulandığı görülmektedir¹⁸. Özellikle milattan önce Akdeniz dolaylarında sahip olunan topraktan ya da kiralanarak işletilen topraklardan bu yolla vergi alındığı bilinmektedir. Bu dönemde parasal ekonominin yaygın olmaması hasebiyle alınan vergiler genel olarak aynı şekilde, başka bir ifadeyle ürün üzerinden alınmıştır.

16 Devellioğlu, a.g.e., 996; Mehmet Erkal, Öşür maddesi, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C 3, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, s.97.

17 Yusuf Kurt, Osmanlı Toprak Yönetimi, **Osmanlı Ansiklopedisi**, C 3, Yeni Türkiye Yayınları s. 59-65, Ankara, 1999, s.59.

18 J. A. Macclulloch, Tithe. **Encyclopedia of Religion and Ethics**, c. XII, Edinsburg: T. & T. Clark, (Edited by James Hastings), 1922, s.347.

Böylece Aşar Vergisinin ilk dönem uygulamaları gözlemlenmiştir. Bu dönemde Aşar Vergisi “*dime*” olarak adlandırılmıştır¹⁹. Ancak Erkal²⁰, öşür vergisinin kullanımı her ne kadar eski dönemlere dayanmış olsa da, öşür kelimesinin terim anlamını Hz. Peygamber (s.a.v.)’in konuya ilişkin hadisindeki kullanımdan aldığı ifade etmiştir. Böylece ilk dönemlerde üründen ziyade topraktan alınan vergileri kapsadığı, ancak İslam dini ile birlikte ürün üzerinden alınan bir vergiye dönüştüğü belirtilmiştir.

Böylesine önemli bir geçmişe sahip olan Aşar Vergisi, Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılışı ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşu aşamasında, imparatorluktan miras kalan birçok unsur gibi yeni devlet sisteminden önemli ölçüde etkilenmiştir. Yaşanan bu etkileşim neticesinde maliye sistemi açısından ortaya çıkan en önemli sonuç Aşar Vergisinin kaldırılması olmuştur.

Günümüzde Aşar Vergisi uygulaması ve kaldırışı hakkında ortak bir fikir akımı bulunmaktadır. Bu fikir akımına göre Aşar Vergisi, köylü üzerinde büyük bir yük olarak düşünülmüş ve Osmanlı’nın son dönemlerinden itibaren sınıfsal farklılaşmanın meydana gelmesinde temel etken olduğu kabul edilmiştir²¹. Bu kapsamda Aşar Vergisinin kaldırılması ile tarım kesimi üzerindeki vergi yükünün hafifletildiği belirtilmiştir. Ayrıca söz konusu uygulamanın Cumhuriyetin ilk yıllarında sahip olunan mali düşüncenin bir yansıması olduğu ifade edilmiştir. Böylece Cumhuriyet ile birlikte artık devletin gelir elde etmekten ziyade vergide adalet ve eşitlik ilkelerine önem verdiği ve mali sistemi bu şekilde dizayn ettiği ifade edilmiştir²².

Özellikle günümüzde yapılan çalışmalarda, Cumhuriyetin ilanı ile yeni bir döneme geçildiği ve bu yeni dönemde de eski kurumların barınamayacağı belirtilmiştir²³. Bu konuda 1 Kasım 1924 yılında Büyük Millet Meclisi açılışında

19 A. Neurisse, “Akdeniz’de Gelir Vergisi’nin Arkeolojisi”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, (Çeviren: Z. Sacit Önen) C II, S 1-2, 1998, s.291-296.

20 Erkal, **a.g.e.**, s.97.

21 N. E. Önal, “Tanzimat’tan Cumhuriyete Tarımsal Dönüşüm (1858-1918)”, **Anadolu International Conference in Economics**. June 17-19. Eskişehir, 2009, s.7.; Onur Eroğlu, “Osmanlı Devleti’nin Son Dönemlerinden Cumhuriyet’in İlk Yıllarına Kamu Maliyesi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C 12, 2012, s.73.

22 Eroğlu, **a.g.m.**, s.82.

23 Yaşar Süleyman, “Türk Maliyesinde Devrim: Aşar’ın Kaldırılması”, **Maliye Dergisi, Atatürk Özel Sayısı**, 1981, s.258.

konuşan Mustafa Kemal'in "... *Memleketin başında Kurun-u Vusta*²⁴ *en insafsız belası olarak hâlâ musallat duran aşarın ilgasını meclisi aliye teklif edebilecek bir seviyeyi maliyeye cumhuriyet idaresinin bir senede vasıl olması cidden şayanı memnuniyet ve şükrandır*²⁵..." sözü dikkate alınarak; bu verginin mali yapıda çağdışılığı temsil eden bir kurum olduğu kabul edilmiştir. Çağdaşlaşma yolunda çığır açıcı bir vakıa ve cesur bir adım olarak kabul edilen aşarın kaldırılması işlemi, gerek maliye sisteminde önemli bir gelir kaynağından yoksun olma gerekse bütçe açıklarıyla karşılaşma pahasına atılmış bir adım olarak addedilmiştir²⁶. Maliye sistemini böylesine derinden etkileyen bir kararın alınması, mezkûr dönemdeki yöneticilerin vergide adaleti sağlamadaki kararlılıklarına işaret edildiği beyan edilmiş ve bu uğurda Cumhuriyetin ilk dönemlerindeki katı iktisadi ve mali kural olarak görülen denk bütçe kuralının dahi esnetilebileceği görülmüştür²⁷.

Maliye sisteminden çıkarılan ve köklü bir dönüşümün yaşanmasına öncülük eden Aşar Vergisi, İslam hukukuna dayanan, dinsel gücün devlet gücü yerine geçtiği ve insanların vicdanlarında baskıya yol açtığı kabul edilmiş ve teokratik devletin rahatlıkla kullandığı bir vasıta haline dönüştüğü ifade edilmiştir²⁸. Bu nedenle yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin birçok alanda olduğu gibi maliye alanında da Osmanlı sisteminden ayrışması adına altı yüz yıllık vergiden uzaklaşıldığı belirtilmiştir²⁹.

Söz konusu dönemde basın, Aşar Vergisinin kaldırılması hakkında geleneksel Osmanlı sistemden uzaklaşılması ve köylü üzerindeki vergi yükünün hafifletilmiş olması nedeniyle bu olayı bir devrim olarak nitelemiştir. Ancak Özbek³⁰, Aşar Vergisinin kaldırılmasının bir devrim olarak nitelendirmenin yanlış veya eksik olduğunu ifade etmiştir.

24 Ortaçağ, Devellioğlu, a.g.e., s.608.

25 Uçar Demirkan, "Atatürk'ün Maliye Siyaseti", **Maliye Dergisi, Atatürk Özel Sayısı**, 1981, s.56.

26 Kemal Sakarya, "Mustafa Kemal Atatürk ve Türk Maliyesi (1919-1938)", **Maliye Dergisi, Atatürk Özel Sayısı**, 1981, s.24.

27 Kemal Kılıçdaroğlu, "Kemalist Öğretide Maliye", **Maliye Dergisi, Atatürk Özel Sayısı**, 1981, s.83.

28 Mustafa Koç, "Türk Kamu Maliyesinde Kemalist Devrimler", **Maliye Dergisi, Atatürk Özel Sayısı**, 1981, s.32.

29 Sakarya, a.g.m.,19.

30 Nadir Özbek, "Köylü Aşardan Kurtuldu", **Cumhuriyetin 57 Yılı**, C 1, 1923-1953, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1998, s.46.

Aşar Vergisinin kaldırılması ile mükelleflerin vergi yükünden ve mültezimlerin zulmünden kurtarıldığını ancak bu uygulamanın söz konusu yıllarda 10 yıldan fazla bir süredir savaştan toplum açısından kaçınılmaz bir gereklilik olduğunu belirtmiştir. Ayrıca devrim olarak kabul edilen bu uygulamaya rağmen dönemin hükümetinin, tarımsal kesimden elde ettiği vergi gelirlerini topyekun gözden çıkarmak niyetinde olmadığını belirten Özbek³¹, mezkur yıllarda “*Toprak Mahsulleri Vergisi*”³² adında yeni bir vergi alınmasının hedeflendiğini belirtmiştir. Bu yeni vergi ile birlikte pazarlanabilir ürün üzerinden %10 olarak vergi alınacağı kararlaştırılmıştır. Yaşanan bu değişikliğin gerek uygulama gerekse oran açısından Aşar Vergisine benzer olduğu belirtilmiş ve yeni verginin çok önemli bir değişiklik getirmediği ifade edilmiştir.

Bu konuda Duru³³, Aşar Vergisinin kaldırılmasını, başlatılan olumlu bir atılım olarak ifade etmiş, ancak bu olumlu havanın sürdürülemediğini ve gerekli vergi reformlarının gerçekleştirilmediğini bildirmiştir. Bu durumun kaçınılmaz olarak etkin bir vergi sisteminin kurulamamasına ve Türk maliyesinin ekonomik darboğazlara düşmesine neden olduğunu ifade etmiştir. Böylece ortaya çıkan bu mali krizin aşılmasında özellikle tekel gelirlerine, tüketim ve olağanüstü vergilere başvurulması yoluna gidildiğini ifade etmiştir.

31 Özbek, a.g.m., s.46.

32 Toprak Mahsulleri Vergisi, 1940’lı yıllarda uygulanan bir vergi türü olmasına rağmen, bir nevi Aşar Vergisine dönüş olması açısından önemlidir.

33 Cihan Duru, “Atatürk Döneminde Olağanüstü Vergiler”, **Maliye Dergisi, Atatürk Özel Sayısı**, 1981, s.286.

SONUÇ

Tüm açıklamalar çerçevesinde, 1926 yılında İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası tarafından ele alınan raporda esas itibarıyla kaldırılan Aşar Vergisinin, iktisadi ve mali alanda meydana getirdiği değişikliklere yer verilmiştir. Rapora göre çağdaşlaşma yolunda ilerleyen Cumhuriyetin ortaçağ döneminden kalma bir vergiden kurtulmasının, maliye sistemi açısından bir devrim olduğu belirtilmiş ve özellikle Batılı ülkelerin takip edilmesi ve bu değişikliklerin ahenkle gerçekleştirilmesi üzerinde durulmuştur. Böylece artık Türk köylüsünün mültezimlerin zulümlerinden ve bu yolla fakirlikten kurtulacağı; nihayetinde de sonraki 10 yıl içerisinde Türk köylüsünün müreffeh bir konuma erişeceği ifade edilmiştir. Maliye idaresinde birçok aksaklıkların bulunmasına ve bu uğurda yapılan değişikliklerin birtakım sorunlara yol açmasına rağmen, mükelleflerin yaşanan bu değişikliklerden memnun oldukları belirtilmiştir.

Ancak oluşturulan tüm bu olumlu havaya rağmen, Türk köylüsünün hâlâ fakir olduğu gerçeği göz önüne alındığında- ki raporda ele alındığı üzere, Aşar Vergisinin kaldırılması ile köylünün zenginleşeceği belirtilmiş- Aşar Vergisinin kaldırılması için ileri sürülen nedenlerin ve ulaşılması istenen hedeflerin sağlanamadığı görülmüştür. Başka bir ifadeyle, her ne kadar köylü üzerindeki vergi yükünün azaltılması ve bu verginin kaldırılmasındaki temel amaç vergilemede adalet ve eşitliğin sağlanması şeklinde ileri sürülse de; yaşanan tecrübeler dikkate alındığında bu amaca erişilemediği görülmektedir. Ayrıca gerek Aşar Vergisi hakkında yapılan yorumlar gerekse Aşar Vergisinin Osmanlı maliye sistemindeki yeri düşünüldüğünde, asıl amacın eski sistemden uzaklaşması ve Osmanlı Devletine ait izlerin bertaraf edilmesi olduğu görülmektedir. Tüm bu sonuçları raporda Aşar Vergisinin kaldırılmasının amaçlarında ve Aşar Vergisi yerine tesis edilen vergilerde bulmak mümkündür.

Dönemin Batılı devletlerini takip etme adına ithal edilen vergilerin, ithal edildiği dönemdeki Türk iktisadi ve mali sistemine uygun olmadığı görülmüştür. Çünkü söz konusu dönemde, referans ülkeler olarak alınan ülkelerin sanayileşme alanında gelişmiş olmaları neticesinde tüketimin vergilendirilmesi, kamu maliyesi açısından gelir sağlama fonksiyonuna sahip iken, yeni kurulan Cumhuriyet böylesine bir sanayileşme alt yapısına sahip olamadığı için böyle bir fonksiyonu yerine getirememiştir. Böylece kamu gelirlerinde bir kayıp yaşanmış ve söz

konusu bu kaybı gidermek adına yeni vergilere başvurulduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca sonraki yıllarda yine “*Toprak Mahsulleri Vergisi*”³⁴ adıyla tarım sektöründen bu vergiye yeniden başvurulması bu düşünceleri destekler niteliktedir.

---

34 Aşar Vergisinin kaldırılması ile ortaya çıkan gelir azlığı nedeni ve İkinci Dünya Savaşı'nın da etkisiyle Ordu'nun ve büyük şehirlerin iâşesinin karşılanması bakımından önemli bir gelir kaynağı olma vazifesi gören Toprak Mahsulleri Vergisi daha sonraki güncellemelerle bütün tarımsal ürünler için %10'luk bir oran ile uygulanmaya başlanmış bunun sonucu olarak da halk arasında Aşar'ın yeniden getirildiği söylentilerine sebep olmuştur. Bu verginin salınma gerekçesi olarak savaşın yarattığı iktisadi güçlükler gösterilmiş, savaşın bitmesinin ardından ise kaldırılması yönündeki talepler artmış nihayetinde de 01.01.1946 tarihinden geçerli olmak üzere bu vergi uygulamasına son verilmiştir. Konuyla ilgili olarak Bkz: Akman, Şefik Taylan, Akman, İnci Solak; “II. Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’de Hububat Üretiminin Vergilendirilmesi”, **Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi**, 1 (2) 2011, s. 73-91.

KAYNAKÇA

Akman, Şefik Taylan, Akman, İnci Solak; “II. Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’de Hububat Üretiminin Vergilendirilmesi”, **Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi**, 1 (2) 2011.

Demirkan, Uçar; “Atatürk’ün Maliye Siyaseti”, **Maliye Dergisi, Atatürk Özel Sayısı**, 1981.

Develioğlu, F., Öşür, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, (30. Baskı) Aydın Kitabevi, İstanbul, 2013.

Duru, Cihan; “Atatürk Döneminde Olağanüstü Vergiler”, **Maliye Dergisi, Atatürk Özel Sayısı**, 1981.

Erkal, M., Öşür, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, içinde C 3, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, s. 97-100.

Eroğlu, O., “Osmanlı Devleti’nin Son Dönemlerinden Cumhuriyet’in İlk Yıllarına Kamu Maliyesi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2012, C 12.

Gülsoy, Ufuk, Bayram Nazır, **Türkiye’de Ticaretin Öncü Kuruluşu: Dersaadet Ticaret Odası, 1882-1923**, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul, 2009.

<http://www.ito.org.tr/wps/portal/odamiz?name=TarihlerleITO&initView=true&prmPageId=BM16.9.2> (Erişim: 12.12.2016)

<https://translate.google.com.tr/?hl=tr#fr/tr/d%C3%AEme> (Erişim: 10.06.2016)

Kılıçdaroğlu, Kemal; “Kemalist Öğretilerde Maliye”, **Maliye Dergisi, Atatürk Özel Sayısı**, 1981.

Koç, Mustafa; “Türk Kamu Maliyesinde Kemalist Devrimler”, **Maliye Dergisi, Atatürk Özel Sayısı**, 1981.

Kurt, Y., Osmanlı Toprak Yönetimi, **Osmanlı Ansiklopedisi** içinde C 3, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s. 59-65.

Macclulloch, J. A., Tithe, **Encyclopedia of Religion and Ethics** içinde, C XII., (Edited by James Hastings), Edinsburg: T. & T. Clark, 1922, s. 347-350.

Neurisse, A., “Akdeniz’de Gelir Vergisi’nin Arkeolojisi”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, (Çeviren: Z. Sacit Önen), 1998, C II. S 1-2.

Önal, N. E., Tanzimat’tan Cumhuriyete Tarımsal Dönüşüm (1858-1918), **Anadolu International Conference in Economics**, June 17-19, Eskişehir, 2009.

Özbek, Nadir, “Köylü Aşar Yükünden Kurtuldu”, **Cumhuriyetin 57 Yılı**, C 1, 1923-1953, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1998.

Sakarya, Kemal; “Mustafa Kemal Atatürk ve Türk Maliyesi (1919-1938)”, **Maliye Dergisi, Atatürk Özel Sayısı**, 1981.

Şen, H. ve İ. Sağbaş, **Vergi Teorisi ve Politikası**, 2. Baskı, Ankara, 2016.

Yaşar, Süleyman, “Türk Maliyesinde Devrim: Aşar’ın Kaldırılması”, **Maliye Dergisi, Atatürk Özel Sayısı**, 1981.

EK - 1

**TİCARET VE SANAYİ ODASI
KONGRE**

**1926 SENESİ EYLÜLÜNDE İN'İKAD EDEN İSTANBUL TİCARET
VE SANAYİ ODASI SENELİK KONGRESİNDE
ARZ OLUNAN LAYİHALAR**

NUMARA

-----
4 MÜKERRER

**MEMLEKETTE YENİ VERGİLERİN TE'SİRATI İKTİSADİYESİ
HAKKINDAKİ TEDKİKATA ZEYLEN KONGRE ENCÜMENİ
TARAFINDAN TANZİM OLUNAN RAPOR**

**KONGRE ENCÜMEN-İ MAHSUSU TARAFINDAN ALINMIŞTIR.
YENİ MATBAA**

1926

VERGİLERİN İKTİSADİ TESİRLERİ

PROGRAMIMIZ:

Memleketimizin iktisadiyatı üzerindeki yeni vergilerin ne te'sir ika ettiği araştırılır iken mevcut milli sanatlarımızdan bazılarının fena bir hayat-ı akibete ma'ruz ve bazı sanatların bu sebepten dolayı milli iktisat içinden kaybolup olmadığı birinci derecede nazarı dikkatimizi celp etmiştir.

Vergilerin ikinci derecede iktisadi tesirleri, bazı sanatlarda efradı kasibeyi tahkim ve takviye ve bazı efradı da sanatlardan mahrum etmek tarafından tecelli eder ki bu cihette komisyonumuz tarafından sureti mahsusada nazarı dikkate alınmaya layık görülmüştür.

Üçüncü derecede yeni veriler çok defa sanayiye milliyeden bazılarını fazlaca mahmul eder iken diğer cihetten bazı sanatlar ile kazançları vergi yükünden esirgeyebileceği ve bu hal dünyanın her memleketinde görüldüğü gibi, memleketimizde de görülebileceği için, komisyonumuz bu ciheti de unutmamış ve milli sanayi-i hazıradan hangilerinin lehine yeni vergi sistemimizde mümtaz ve müreccah ve muvakkî' hazırladığını veyahut vaziyetin böyle bir hali hazırlamaya sebebiyet verdiğini araştırmak istemiştir.

Dördüncü derecede yeni vergiler mühim nispetlerde ağır olduğu takdirde sermaye ve sanataın şerait- salifesini ihlal edeceğine ve eski şekil ve derecelerde temettüat ihtisali kabil bulunmayacağına ve muvakkat zamanlara raci' olarak bir takım tereddüd devreleri geçirilmek icap edeceğine binaen milli sermayeden veyahut milli sermayeye mülhak sermayelerden bir kısmının eshabı ile beraber veyahut yalnızca diğer milli iktisatlara gidip birleşmek isteyip istemediğini araştırmak icap etmiştir.

İtiraf ederiz ki; bu husustaki tetkikatın her cihetine teşmiline henüz zaman müsait değildir. Çünkü henüz vaziyet tevzih-i tam ile tevzih etmemiştir.

Filhakika yeni vergilerde üç mühim devre vardır: birinci devre vaz' ve takninlerine kadar geçen hazırlık devresidir ki, bu zamanda gerek İstanbul Ticaret Odası ve gerek diğer Türk Ticaret Odaları, memleketimizin alakadar bütün mehafil-i sairesiyle beraber hem ahenk olarak bu hususta nokta-i nazarlarını, mütalaalarını, tahmine müsteniden izhar eylemişlerdir.

Bu devrin mütalaaları, şüphe yok, mazinin derslerine ve müktesep ma'lumata istinat eder ve mevcut şerait-i iktisadiye hüsn-ü tahlil edilir ve kaffe-i evamil yeni

kanunların mücibâtı ile beraber nazar-ı dikkate alınır ise, atiyen tahakkuk edecek netayice şimdiden tahmini bir surette varılabilir.

İkinci devrenin: ilk sene-i tatbik devresi olduğu meydandadır. Bu nisbeten ilk tecrübe devresi olduğu için, şekl-i zahirisi itibariyle bir nevi kargaşalık ve acemilik devresi vücuda getirir. Burada vergileri tatbik edenler ile mükellefin arasında muhtelif veçhelere taalluk etmek üzere, tehalüfler hasıl olabileceğine göre, efkar-ı ammeyi tecelli ettiren matbuat ile kongrelerde birbirlerine mühim derecede mütezaad fikirler tebellür ettirilir.

Biz bugün ikinci devre maliyeyi yaşamaktayız. İstanbul Ticaret Odası ile onun etrafında menafi-i meslekiyelerini müdafaa ve vatani menfaatler ile ticari menafiyi te'lif vazifesi ile mükellef olanlar bittab' vergilerin iktisadi tesirlerini mütalaa ederken, umumiyetten uzaklaşarak ve tahminlerden meh-ma-emken kaçarken, sunuf-u muhtelifeye mensup mükellefleri dinler, fikirlerini istimzaç eder ve şerait-i hayatiyyeyi umumî ve terkibi görüşler ile tahlil etmek sayesinde daha kat'i kanaatlere vasil olabilirler.

Komisyonunuz, kongre heyet-i umumiyesinde izhar edilen arzuya binaen bilhassa bir çok mükellefini istima' etmeği faydalı bulmuş ve muhtelif sanayi-i ticariyye ve a'maliyye eshabının şahsi ve mesleki fikirlerini alarak bunların kabil-i hazf ve ilave olan aksamı tayy ve leb-i asliyi burada istihraç ile huzur- u alinize arz etmek imkanını bulmuştur. Ancak, zamanın adem-i kifayesine ve meselenin ahlak ve müşkilatına binaen, varabildiğimiz neticeler, bu güne nazaran İstanbul muhit-i ticarisine ait ve hadisat-ı haziranın revişine mutabık olan ve fakat yarın az çok tebdiline düçar olması mümkün ve başka mahallerce ayrıca tetkike layık ve kabil bulunan neticelerden ibarettir.

Üçüncü devre: vergilerin yataklarını yaptıktan ve iktisadi tesirlerini göstererek cereyanlarını kuvvetleştirdikten sonra tayin eden vaziyet-i müessereleri dereke, devamlı olmak ve memleketin hayat-ı umumiyeye-i iktisadiyyesinde bu vaziyetten kurtulmak imkan tahtında bulunmamak yüzünden en mühimdir. Ve buna ait tetkikat yapılmak için üçüncü devreye bihakkın girmek yani daha bir iki sene intizar etmek lazımdır. Gelecek senelerin kongrelerinde mühim mevzuu münakaşa olacak olan ve in'ikasat-ı ictimaiyyesi ile memleketimizin sunuf-u cedide-i ictimaiyyesinin te'sis ve teşkiline veyahut muhkemiyyetine hadim olacak olan ihtimalatı şimdilik bit'tab' programımızdan hariç bırakmak icap etmektedir.

BİLAVASITA VERGİLER:

Türk vergi sisteminde en derin inkılâp yapılan saha burasıdır. Çünkü, altı asırlık Aşar tarihe gömülmüş olduğu halde, Türk şehir halkı ve erbab-ı ticaret ve sanayi ile serbest kazanç eshabına raci' olarak yeni devrenin en asri vergiler evsaf-ı asliyesine min cihetin malik kazanç, umumi ve hususi istihlak vergileri ile onlara tetimme olacak bir maktu' vergi konulduğu gibi mevrusat ile bila sa'y meksubata Türkiye'de müterakki bir teklif ihdas ve iş bu vergileri itmam ve ikmal edecek devlete, vilayete ve nevaheye ait yeni bir takım vergiler te'sis edilmiştir.

AŞARIN İLGASI VE NETAYİC-İ İKTİSADİYYESİ

1- Aşarın ilgası altı asırdan beri bir nevi ıstırap-ı iktisadi ve sefalet altında inleyen köylüyü hürriyet ve serbestisine kavuşturmuştur. Türk köylüsü bundan böyle daha hür ve ser azat olarak tahmini ekeceği, ekinini, biçeceği ve serbesti dairesinde mukarriz ve tüccar ve müessesat-ı itibariyye ile münasebette bulunacağı için, kabiliyet-i mefturesini gösterecektir.

2- bunun ilk iktisadi semeresi: İstihsalini miktaren çoğaltmak, nev'en artırmak, saffen ve kıymeten yükseltmekten ibarettir ki, in'ikaset-ı ticariyyesi ne kadar yüksek olur ise olsun, bu günden itibaren tesirlerini göstermeye başlamıştır, telakki olunabilir.

3- Aşarın ilgası: ilk vazih ve mütebellir neticesini: toprak kıymetlerinde göstermek lazımdır. İşlek ve sahili mevkilerde olan, inbatı kuvveti riyazi hesaplar ile malum olan topraklarda bu tezayid kıymet yerden yere tahvil etmek üzere başta birden on ve on beşte bir derecesinde vukua gelmek lazım ve bazı muvafık esbab-ı ticariyye ve iktisadiyye inzımm eder ise toprak kıymetlerinin birer misli derecesinde bir çok yerlerde artacağı muhakkaktır.

Hükümet-i Cumhuriyeye vücuda getirilen ıslahat-ı mühimmenin köylüyü sermaye kıymeti nokta-i nazarından mühim bir intifa'-ı iktisadiye götürdüğü meydandadır. İşbu terfi'-i kıymetlere İstanbul ve civarında az tesadüf edilmekte ise de, Bursa, Marmara sahilleri ile dahili şimendifer güzergahlarında terfiler nazarı dikkati celp etmeye başlayacak derecelerdir. Mamafih, umumi toprak terfi' kıymeti ceryanı azimi henüz başlamamıştır, denilemez.

4- Aşarın kalkması bazı nev mallarımızın piyasaya sevk, büyük istihlak merkezlerine nakli emrinde maziye nazaran mütevatif tesirler yapmakta bu hal

evvela köylü lehinde ve sonra umumi ticaret lehinde bir netice-i iktisadiyye tevellüt etmektedir. Eski zamanlarda hasadı müteakip mültezimler büyük partilerde güzergahlara zahire ve saire sevk ederler ve bu esnada köylülerde borçları ve sair ihtiyaçları sebebiyle mallarını pazara götürürler idi. Türkiye’de büyük zahire tekeliyatı evveleri iki üç, nihayet dört ay devam eden ısıtmalı bir hareket idi. Ve aynı istikamette büyük partiler ile küçük partiler ızdırarı bir surette pazara çıkarılmak yüzünden fiyatlar kırılır idi. Lakin senenin ortasına doğru zahire noksanının piyasalarda tahakkuku üzerine fiyatlar azim terfiler gösterir idi. İşte şimdi cebri tenezzül fiyatlar olmayacağı gibi azim terfilerde vukua gelmeyecek ve köylü eski mültezim devirlerinden kurtulduğu gibi, piyasayı idare ve takip edebilmek iktidarını da kazandığı için en iyi fiyat zamanlarını kollayabilecektir.

Bu vaziyet bilhassa köylünün lehindedir. Çünkü köylü bir kere serbesttir ve sonra kendisine en uygun zamanları intihap edecek ve fiyatlar lüzumsuz bir surette kırılmayacağı için, mahsulüne layık olan fiyatları bulmaya meh-ma-emken imkan-ı iktidar kazanabilecektir. Sun’i tedbirler ile köylünün mahsulüne daha yüksek fiyat buldurmak hususundaki her türlü tertibata tevessülünden evvel memleketin köylüyü fiyat hususunda himaye edecek böyle bir devre-i tabii’ye girmesi şayanı şükrandır.

Köylü lehine tezayid-i fiyatı nispeten istilzam eden vaziyeti hazırayı şöyle canlandırabiliriz: 1 - Köylü bugün serbesttir. Mültezim kayıtlarının altında kalmadığı için, küçük küçük partilerde köylü malını pazarlara daha erken indirebilmektedir. 2 - Köylü malından mühim kısmını mazide yine mültezim ve tevabi’-i ıztırarları yüzünden hasat ile beraber elinden çıkarmak ıstırasında iken, bugün bundan kurtulmuştur. 3 - Mültezim malı köylü malına rakip idi. Küçük partiler uzmanın büyük ticari ve teşkilatı tarafından mazhar-ı iltifat olmaz idi. Halbuki bugün bilhassa zahirecilik ticari şekil icrası itibarıyla yeni bir devreye girdiği için, köylüler malları ile aranmakta ve arkalarından koşulmaktadır.

İşte, bu sebepler memleketimiz zahire ve sair mahsulat türabiyye piyasasında yeni muvazene şartlarını te’sis etmiş, ve bu muvazene evvel-be-evvel köylünün lehine olduğu için, aynı miktar malın mukabilinde eski senelere nazaran köylünün eline daha fazla para girmeye, ta’bir-i aher ile mal daha fazla etmeye başlamış veyahut zayıf, orta halli ve kavi köylülerden hiç birinin malını da kır fiyatı verilmeyerek almak imkanının kalmadığı bu gün görülmekte bulunmuştur.

Eski mültezim ve zahirecilerden bir çoğunun yeni serbesti dairesinde işi tamamen tüccarlığa döndüğü nazar-ı dikkat ve memnuniyeti calibdir. Bu sınıf yeni Türk burjuvazisinin esaslarını yeni telakilere göre görmekte ve bunların köylüye karşı mukarrız vaziyetleri de değişmek üzere olduğundan tüccar ile Türk köylüsü ve müstahsilin ziraiyesi arasındaki münasebet müstahsil ve siparişkari hal-i tabiisine girmektedir.

Bu hale göre, seneler tevali ettikçe, Türk köyleri muvehher malları bulunan ve kim azime-i tasarrufiyye ye malik olan ambarlar haline gelecektir.

5 - Gerek ziraat- i adiyve ve gerek hayvan yetiştirmek ve tevabiği gibi işler, girmek üzere bulunduğumuz, yeni devreye nazaran, daha fazla sermaye tahsis ve mesai saf etmeye müsait bir zemin-i iktisadi olmaktadır. Vaziyeti tecrübe ve imtihan etmek üzere memleketimizin sermayedarlarından bazı kimseler ile müteşebbisin-i ecnebiyyeden bazılarının bu maksat ile bir takım sermaye grupmanları vücuda getirmek istediklerini ve tali'lerini tecrübe etmek niyetinde olduklarını görmemek mümkün değildir. Orta ve büyük mikyasda çiftçilik, peynircilik, sütçülük ve odunculuk yapmak üzere Orta Anadolu'da bazı teşebbüsler zuhur etmiştir. Yeni vergiler ile bunların vaziyeti alakadardır.

6 - Memleketimizde pamuk sahası genişlemekte, tütün sahası ile fındık sahası yeni topraklar kazandırmaktadır. Dahili ihtiyacı istifa etmek vazifesini daha iyi idareye başlamış olan mühim zirai mıntıkalar, işlenmeyen topraklarını da hububat için kımıldatmaya çalışmaktadır.

Aşarın ilgası bilhassa zirai faaliyeti kurtarışlı yapmaya başladığı için, bu hareketin umumileşmesi tabiidir. Nakdi sermaye noksanı telafi ve hayvan ve alat-ı ziraiyye'nin tedariki Türk tüccarı tarafından teshil ve bu hareket devletçe teşvik ve teşci' edilince, henüz umumileşmeyen bu hareketler umumi ve milli bir "Zirai Kımıldanma" şekil ve haline inkılâp edeceği meydandadır.

7- Aşarın ilgası yüzünden orta ve bu büyük çiftçilik düne nazaran daha müesser, hesaplı ve kurtarışlı asri vesait ile teşhiz etmekte olduğuna ve kendi işini kendi emeği ve fetaneti ile gördüğüne şahit olmaktadır.

İstanbul mıntıkası ile beraber sahili mıntıklarımız da ve bilhassa şimendifer güzergahlarımızda vergi tebeddülâtı ile alakadar olarak görülen bu hadiseler bize gösteriyor ki, memleketimiz aheste aheste ilerlemek üzere evvelen daha fazla ve vası' sahalara doğru ziraiyyatını ilerletiyor. Saniyen, daha kurtarışlı bir ziraat devresine giriyor.

Salisen: daha fazla miktarda mahsul idrak ediyor ve bunlar maziye nazaran daha nefis olmaya istidat gösterdiğinden fi'l asıl mali daha ziyade para ediyor. Rabian: köylü malı eskisi gibi hasadı müteakip tamamen köylünün elinden bi'l ıstırrar çıkmadığı ve piyasayı köylü peyderpey gıdalandırdığı için, malına ticaretten dahi daha iyi fiyatlar buluyor.

Bütün bu ifadelerde Türk köylülerine doğru asrılık ve yeni bir zihniyet-i iktisadiye ve ticariyenin fiilen götürülmekte olduğuna ve köylünün bundan istifade edebilmesi temin edildiğine delalet eder. Köy istihsal sistemi bütün ichizası, vesaiti ile teşkil etmekte ve daha serbest istihsal etmek ve daha kolay sermaye bulmak, daha iyi zamanlarda piyasalara inmek ve malını indirmek kuvvetini kazanan Türk köylüsü kendisini serbest ve serazat gördükten maada, yüzde kaçlara kadar gittiği bilinmeyen ve bazen saf kazancının hepsine yakın, bir kısmını alan ve onu muttasıl mütezime ve şehriye borçlu yapan aşardan da kurtulunca Türk köylüsü zengin olmaya namzet görünmektedir. Türk köylüsünün zengin olup olamayacağı on sene içinde belli olacaktır. Manayı has ile Türk köylüsü zengin olamasa bile refahı yükselecek ve maziye nazaran ve daha mühim bir müstehlik kitlesi vücuda getirecek ve hele aşarın ilgası sebebiyle vaz' edilen ve şehirlilere bedayeten yüklenen vergilerin bilhassa istihlak vergilerinin ilgası tarikiyle gelen ağırlıklarını Türk köylüsü hiç his etmeyerek omuzlarında taşıyacaktır.

Muhtıra: (Gelecek seneler arası vergisi zamimelerinin tatbikini tahakkuk edince köylünün hali bu seneden ziyade güçleşeceği unutulmamalıdır.)

KAZANÇ VERGİSİ:

Hükümet-i Cumhuriye aşarın ilgasından mütevellit olan boşluğu doldurmak üzere, Türk vergi sisteminde umumi ve ciddi tahvilat vücuda getirmek ıstırrarında kaldığı zaman, yapacağı ıslahatı bir taraftan hazine-i maliyenin boşluğunu doldurmaya hadim bir surette yaptığı gibi, bir taraftan da vergi sisteminde asri telakkileri nazar-ı dikkate almaya azim etmiş ve kazanç vergisi bu suretle meydana çıkmıştır.

Bu vergi ruhu itibariyle Avrupalıların irat vergisi rolünü ifaya namzettir. Filhakika: bu vergide hemen hemen umumi kazançları içine almaya çalışmak ve Türkiye'de yaşayıp kazanan kimselerin kaffe-i meksubatını doğrudan doğruya bu vergiye tabi tutmak arzusu görülmektedir, Lakin vaz-ı kanun henüz zamanında gelmediğini zan ederek burada tamamen radikal davranmamış ve

iktibas eylediği kanunların bir çok canlı ve lüzumlu noktalarını ihmal ve kazanç kanunu sadece eski temettü kanununa nazaran bir nüsha-i mükemmele haline isal ile iktifa eylemiştir.

Vergi te'sir-i İktisadisi nokta-i nazarından: Vaz-ı kanunun nokta-i nazarına mutabık bir tesir icra etmeye namzettir. Vaz-ı Kanunun: Her kasibin (kazanan) hakiki ve müstehak iradından, yani saf kazancından bir hisse ifraz etmek niyetindedir. Vaz-ı Kanun: her kazanıcın sahibinin haline göre, kendisinde vergi yükü kalmak üzere bu vergiyi vaz' etmektedir. Kazancın vergileri mutedil oldukları ve hakiki, safi kazancı mehmul kıldıkları takdirde: mükellifine bar (yük) olurlar. Ve gayrı kimselere muamele-i ticariyyeleri yüzünden nakl ve dur edilemezler.

Vergi nispeti memurin ve müstahdeminde 3-4 den başlayarak sunuf-u ticariyyede 3000 liradan sonra %6'dan başlayarak terakki gösterdiği ve elli bin liranın fevkindeki büyük ve nadir kazançlardan %14 derecesinde bir hisse ifraz eylediği için, aşırı ağır ve muharribane tesir-i iktisadi ika'ına muktedir bir nispet telakki olunamaz. Bu noktayı nazarımız eski Aşar Vergisi şekli ile mukayese yapıldığına göredir. Vergi kanununun iktibas edildiği memleketlerde bu nispet bir az daha hafiftir. Velakin oralardaki vaziyet de diğer bir takım vergiler ile ağırlaşmaya mütemayildir.

Verginin tevcihi: filasil kar mevcudiyeti haline nazaran kabul edilmiş olduğu için, beyanname vermeye mecbur ve bunu bihakk ifaya muktedir ve hahişkar olan memleketimiz mükellefini iktisaden bu verginin yükünden hiçbir suretle müşteki olamaz. Eski vergilere kıyasen bu vergi nispeti oldukça yüksektir. Ve şehirli kasibleri Avrupa memleketleri mükellefinine vergi muvacehesinde bulunmak noktayı nazarında benzetmektedir.

Türk memleketi her sahada gariplere benzediği ve bu teşabüh ve temasülâ-tın faydalarını iktifat ettiği gibi, bunun zaruriyyat ve netayicini de aynen kabul etmekte zerre kadar tereddüt edilmemek lazım olduğu içindir ki, gerek vatani ihtiyaç ve zaruretleri şahsen müdrük olan mükellefler ve gerek sunuf-ı muhtelif-i ticariyye bu vergilerin fi'l asl ağırlığından asla şikayet edecek bir sebep ve mahal bulamamışlardır.

Kazanç vergisinde iktisadi ağırlık ve te'sir mihrabane icrası imkanlarına müsteniden şikayet olmamakla beraber adaletin tamamıyla burada temin olunamayacağına ait endişeler mevcut ve bu da beyanname sisteminde esasen mü-

kellefinin kabiliyet, iktidar noksanı, vatana merbutiyet, vazife hissi ve namuskarane hareket ihtiyacı noktayı nazarından hazinenin beklediği dürüstiye nail olamayacağı zan ve tahminlerine müstenittir. Mükellefin, bir seviye, telakki ve iffet ve namusta bulunsalar ve hazineyi i'fal itibari ile maharet, lakaydi, heveste bir ayarda olsalar idi, bu şikayetler ile endişelere de lüzum ve imkan kalmayacak idi. Meselenin bu ciheti bir adalet meselesi olduğu ve bunun iktisadi tesiri mükellefler arasında bir nev' mütefavit rekabet şeraiti elde etmek demek bulunduğu için, bizi bila vasıta alakadar etmekte ve mesel yalnız o cihetten tekiki istilzam eylemektedir. Aynı derece ve kuvvette olduğu halde, biri kazancının %14ünü verir iken, diğeri kazancının % 5-6'sını bile vermeyen müessesesi-i ticariyenin rakibine karşı mümtaz mevkiye kalacağı şüpheden varestede, böyle bir vaziyette memlekette sunuf-u ticariyyeyi düşündürecek miktarlarla baliğ olacağı hakkındaki endişeler tahakkuk etse bu halin ihtilalkarane telakki olunacağı tabii ise de bir taraftan hazine-i maliyenin günden güne daha iyi terbiye ihzar edeceği me'murlarını harekete getireceği gibi, bir taraftan da sunuf-ı muhtelif-i ticariye mesellerinin vazifelerini idrak ederek memlekette zuhuru melhuz olan bu iktisadi-mali anarşinin önüne geçmeye çalışacağı ve diğeri cihetten umumi seviye-i milliye ve ahlakiyenin yükselerek, su'î istismalardan içtinaba halkı ve umumiyetle mükellefini davet ve amale eyleyeceği de unutulmamalıdır. Binaenaleyh, vicdanları tatmin edecek derecede tam bir vergi adaleti elde edilmese bile iktisadi tahrip ve su-i tesirlere müsaade hallere meydan bırakılmayacağına olsun inanılmak kabil ve kazanç vergisinin fena rekabet şartları tevhit edeceği şüphe ve tahminleri cerhe layıktır.

Kazanç vergisinde en ziyade iktisaden korkulacak olan vaziyet beyanname vermeye gayrimuktedir telakki edilen ve vaziyetleri kendilerinden beyanname istemeye imkan bırakmadığından, kazançları matrahı sabit esaslara ve karine-i zahirelere isnat ettirilen mükellefinin halleridir. Bunlarda indelhesap vergi nispeti daha mütefavit derecelerde şahıstan şahsa değişecek ve rekabet şeraiti burada daha büyük tehalüf gösterecektir. Bilhassa işleri bozuk giden ve henüz işlere başlayan müesseseler ile ırkların evladından diğeri mücerrep ve eskilere nazaran vergi yükü daha fazla mahsup olacaktır.

Kazanç vergisi dahilinde bulunan ve unvan harcı, ruhsatıyyesi suretinde tezahür eden maktu' kısımlara gelince, bunlar iktisadi te'sir-i azim icrasına müsteid olmadıkları gibi, esasen asıllarına mültehak ve hüküm itibariyle oraya tabidir.

Kazanç vergisinde mütehakkik hasılat-ı safiye esas olduğuna göre, menabi' kesibe eshabının hasılat-ı safiyelerini hesap etmek itibariyle aralarında tevafüt yaptırmamak iktiza eder. Anonim şirketler için mesarif-i umumiyye hesaplarına dahil kar ve zarar hesabına alınması mücaz olan masraf veya muhtemel zarar veya meşkkuk matluplar ile kesiblerin intizam devamını te'mine hadim olan her nev sigorta masraflarının ve ihtiyatlarının kabul edilmesi işbu müsavat ve adaleti te'sis etmek itibariyle zaruri telakki olunur. Bu keyfiyet filusul vergiden affetmek olmayıp, gelecek senelere vergileri te'cil ve hakiki matrahı taharri demektir. İşte serbest meslek ashabının ma'kul ve tespiti sehil olan bir miktarda sigortalının mesarif meyanına ithali ve her nev' müessesat-ı ticariyede sermaye ve muamele miktarları ile mütenasip bir ihtiyat teşkiline muvaffakiyet edilmesi muktezidir.

Muteehhil ve efrat ialesi müteaddid ve tahsil devresinde evladı mevcut olan kazanç ashabı hakkında sehl-ül tatbik bazı asar-ı şefkat ve himaye vardır ki, memasil-i kanunların hepsinde yer tutmuş iken, Türk Kazanç Kanununda bunların ne için yer bulmadığı anlamak mümkün değildir.

Beyannamelelere merbut bilanço ve kar ve zarar hesapları mahtuyatının madeten muhafaza ve ihfasına medar olacak teşkilat hazineyi maliyece ikmal ve temini ile ticaret endişeleri izale ve vicdanları kısmen tatmin olunmak ittihazı sehil olan tedabirden olsa gerektir.

MAKTU VERGİ:

Arazi, müskafat ve kazanç vergilerinden birine tabi olan mükellifin, senevi 101 kuruştan ziyade vergi verdiklerine nazaran, işbu vergilerinin hasıl mecmuuna nazaran alacakları altı sınıftan birine dahil olarak yarım liradan itibaren başlayan ve sınıfına göre sabit bir vaziyet iktisap eden maktu' vergi ile de mükellef kılınmaktadırlar. İşbu vergi nev'an bir sınıf vergisidir ve vergilerin vergisi şeklinde tecelli etmektedir. Sabit bir mahiyeti haiz olduğuna ve vergiler hasıl mecmua yükseldikçe sınıfına ait vergide mühim tezayid görülmediğine göre, işbu vergi mütedenni bir teklif sınıfıdır. Türkiye'de arazi müsakkafat itibariyle al'ettarik ül iştirak tasarruf edilen mevzuatın kesreti ve dağınıklığı yüzünden, bu verginin mükellefleri mühim bir miktara baliğ olacak ve vergi büyük şehirlerde yükü itibariyle ehemmiyetsiz telakki edilmek icap eder iken, köylerde ve küçük kasabalarda oldukça müziç ve hatta ağır telakki olunacaktır.

Hazineye birkaç milyon lira vermesi mümkün olan bu verginin ayrıca müstakbel beyannameye tabi oluşu, vergilerin vergisi, şeklinde olan bu teklifatin iz'acatını artırmaya vesile olmakta ve bu cihetle bir kısım münzem haline inkılabını ümit ve temenni etmek lazım olan vergi iktisaden bazı tabakalara yükünü ağırca hissettirmekte ise de, aksettirilebilmesi kabil olmadığına nazaran bilvasita vergi vaz'ında vazıgı kanunun aradığına tam mutabık bir vergi olarak maktu vergiyi kabul etmek ve iktisadi tesirlerini aramaktan sarfı nazar etmek muvafık olur.

(BİLVASITA VERGİLER)

UMUMİ VE HUSUSİ İSTİHLAK VERGİLERİ:

Aşarın ilgasından mütevellit olan boşluğu doldurmak eğer kazanç ve maktu vergiler ile müsakkafat ve arazi vergisi zemaım mu'tedilesi ve hayvanattan alınan sayım vergisi hasılat-ı mütezayidesi ile telakki olunabilse idi, Türk vası' kanununun böyle bir vergiye müracaat etmek isteyeceği hatıra gelemez idi. Lakin, ihtiyaç var idi. Ve başka memleketlerde, "iş yükünü" vergisi ismini alan chiffre d'affairers vergisi bizde "istihlak vergileri" namı azimi ile hayatı maliyemize ithal edildi.

Bunlardan umumi istihlak vergisi "Devr-i Ticariler" ile her nev' a'malat ve tamirat ve taahhüddaki "mesai kıyemini" istidadgah yaparak tarh edilen ve müstehliki şahsen aramaya kalkışan bir vergidir. Mükellef kanunen ve aslen müstehlektir lakin, istifası mütevassıtlar vasıtasıyla vukua gelmekte ve hiçbir memlekette tatbik edilmiş bir usul olmak üzere, pul ilsakı tarikiyle ekser varıdatı cibayet olunmaktadır.

Hususi istihlak vergisi, daha mahdud mahallerde olmak ve bir nev' teklifattan madud olan istihlakat-ı gadaiyye ile lezaiz-i muhtelif sebeple teklif olmak üzere vaz' olunmakta ve nispeti bu sebeple derecatına tabi ve vaziyet ve halin müsaadesi ile mütenasiben mütezayit bulumaktadır.

Henüz mükellefini bu kadar çok zaman, mekanlar ile bir senede milyarlar ile miktara baliğ küçüklü, büyüklü istihlakta takip etmenin imkanını maliye tekniğine başka yerlerde ve ne de biz de hazırlandığı halde, konulan umumi ve hususi istihlak vergisinin mücib olduğunu tereddüt ve endişeler ile şikayetler sayılamaz ve kolay kolay da telhis olunamaz. Ancak bizi alakadar eden mesele bu vergilerin sırf iktisadi te'siri olmak itibariyle, biz sahamızı suhuletle daraltabiliriz.

1- İstihlak vergileri yüzünden her nev' emtia ve eşyayı müberreme ve gayrı müberremenin istihlak ve iştirası azalmıştır. Memleket alış veriş hareketinde mevcut olan ve her sınıfa az çok doğrudan doğruya veya dolayısıyla sirayet eden nispi durgunluk, işte bu vergilerin evvel bi'l evvel neticesidir. Bu durgunluk bir müddet sonra belki azalarak kalmayacak ve müstahlikıyn ile beraber satıcılar ve bunların üzerinde murakabe vazifesini ifa eden makinanın hareketleri intizam kazanacak ve mamafih bir bir istihlak vergilerinin furuht ve iştirayı te'hir, te'vik, miktar muamelatı tenzil itibariyle husule getirdikleri netice-i vustiyeye artık kesp katiyet edeceği için, o hal bizim için müesses yeni normal bir vaziyet telakki olacaktır. İtiraf etmek ıstırarındayız ki, istihlak vergileri kanunun çıktığını tan edildiği gibi iktisadi vaziyeti felce uğratacaktır. Korkuları tahakkuk etmemiş ve fazla korkanların endişeleri biraz tahaffuf etmiştir.

2- İstihlak vergileri alelumum emval ve emtianın her defa-i tedavülünde alındığı için, istisna edilen sahalar hariç, satış bedellerinin vergi nispetinden biraz daha fazla artmaya temayül gösterdiği ve ekser emtiada terfi temayülünün kendisini muhafazaya çalıştığı ve binaenaleyh, vergilerin müstehliklere doğru gitmekte büyük bir istidat gösterdiği nazarı dikkati caliptir.

Bu hususta emtia-i ticariyyeyi muhtelif kısımlara ayırmak iktiza eder: 1- ithalat emtiası, 2- ihracat emtiası, 3- dahilde istihsal ve dahilde istihlak edilen emtia, 4- mevad-ı ibtidaiyyesi hariçten ithal edilen ve mevadd-ı ibtidaiyyesi hem dahilden tedariki kabil ve hem hariçten celbi mümkün olan emtia-i mamule.

İTHALAT EMTİASI:

İthalat emtiası içinde istihlak vergisi tezayidi ve devirlerin teakibi yüzünden yükün terfi sebebiyle, sürümü mühim nispetlerde duran veyahut ithalinden tamamen feragat edilen hiç bir mala tesadüf edilmemektedir. Bundan şu neticeyi istihraç imkan hasıl olmuştur.

İthalat emtiası ekseriyetle tezayit-i fiyata nail olmakta ve müstehlike doğru verginin devri kabil bulunmaktadır.

Lakin, hal-i tabiide ithalat-ı ticari ile onların müstehlikine doğru gidilir iken kendilerine tavassut icra eden orta tüccarın Avrupa'ya siparişleri azalmakta ve diğer cihetten Anadolu'nun içerlerinden talep ve sipariş eski derecesinde şiddetli bulunmaktadır. Memleketin bugün geçirdiği devir köylünün, şehirlinin muhtaç olduğu bir çok hazır emtia ile beraber yarı sermaye gibi kullanılacak

olan küçük alat ve edavatı mühim derecelerde artırmaya müsait olan bir teşhiz ve hazırlanma devridir.

Tüccar hariçten ithal ettiği ve suhuletle tediyesine kendisini muktedir görebildiği emval-i mütezayide muvacehesinde görmedikçe, vaziyetini ticaretini, emin görmek istemeyeceği için, ithalat-ı ticari ve onların peyklere olan mütevassıtlar vaziyetten memnun değillerdir. İthalat cereyanının inkişafı önüne verginin gittikçe yükselen mania gibi çıkmamasını temin için, bu hususta ortadaki mütevassıtların kabiliyetsizlerini kaldırmak ve çok müsait olan mahallerde büyük tüccar tarafından şubeler ve vücuda getirmek, vergi yükünden tahfifine medar olur. Her vergi gibi istihlak vergisi de, müesseseleri tevsi' ve yahut daha dar dairelere hasretmeye bir sebep-i müesser olduğundan, ithalat-ı ticariyenin bu cihetleri ehemmiyetle derpiş ettikleri görülmekte ve mamafih gerek İstanbul ve gerek İzmir ticaret müesseselerince, istihlak vergileri yüzünden memleket dahilinde müteaddit şubeler vücuda getiren ve süratle harekete gelen müesseseler görülmektedir. Vaziyet kesb-i katiyyet eder ve vergilerde tadilat vücuda gelmeyeceğine kanaat husule gelir ise: bazı masraf fedakarlıklarına girişilerek son müstehliklere doğru bir adım daha yakın olmak üzere şubeciliğe ehemmiyet verileceği ve binaenaleyh, küçük mutavassıtlar aleyhinde bir hareket-i ticariyye olacağı muhakkaktır. Bu vaziyet memleketin umumi simayı iktisadisini tebdil edemez. Ve Türk milli iktisadı için bir zarar-ı mahz da telakki olunamaz. Lakin burada bir şartı unutmamak lazımdır. O da yeni husule gelen şubecilik temayülü hakikaten zait bazı masrafları tenkise hizmet eder ve dolayısıyla vergi yükü derecesinde müstehlikini menfaatdar edecek bir nef' i iktisadiye sebebiyet verir ise büyük manifatura ile tuhafiyeye ve demircilik ile buna mikyas olacak şubeciliğin ticariyye'de küçük mutavassıtların nispi bir tazyik dalgasına müteveccih hareketlerin kolay muvaffak olmayacağı ve ender teşebbüslerin orta yerden kaldırılacağı piyasamızda zan ve tahmin edilmektedir. Eğer bu tahmin tahakkuk eder ise: ithalat emtiasının ekserisinde, vergi müstehlikine doğru aynen inikas edecek ve ticaret hakları azalmayarak, vergi iktisaden mühim bir müessir olamayacak, demek olur.

Ancak son müstehlikin olan köylünün ve küçük şehirlinin istihlak kabiliyeti bir taraftan artmaz veyahut artsa bile ya mahrumiyet kabulü veyahut başka emtianın ikamesi veyahut mücadelecilik hissiniin teması yüzünden bu hususta geriye doğru fiyat terfilerini itecek bir cereyan ve vaziyet hasıl olur ise: büyük toptancı veya ithalatçı tüccarın zarardan vikayesi ve vergi yükünden velev bir

kısmını olsun üzerine almaktan içtinabı sebebiyle, istihlak vergilerini küçük ve orta mutavassıtların üzerinde ikinci bir tevzie düçar olmak icap eder. Şehrimiz en küçük esnafının umumiyetle hesapları bu merkezdedir ve kanaatleri istihlak vergilerinden bir kısmının kendi üzerlerinde kaldığı tarzdadır.

İHRACAT EMTİASI:

Burada ilk evvel hatıra gelen: her devr-i ticaride istifa edilen yüzdeler üste kona kona fiyatlar mademki artmaktadır, intihæn ecnebler tarafından bunların ödenmesi tabii olmak lazımdır. Türk müstehlikleri kim bilir, ne kadar ecnebi vergilerini ale'ttarik inikas ödemektedir, bu hale göre, ihracat emtiası vasıtasıyla mühim bir miktar istihlak vergilerimizin ecnebi müstehlikler tarafından ödenmesi müstebid midir?

Vaziyeti hazırayı şöyle hülasa edebiliriz:

Her ne zaman Türk tütün, fındık, üzüm, incir ile afyon, palamut, pamuk ve derisi ve mevad-ı iptidaiye-i madeniye vesairenin cihan piyasasında mevkiî kendisine fiyatları tespit etmek itibariyle hakim bir mevkiî temin eder ve etmiştir. İşbu emtia üzerine yüklenen vergilerde mallar ile beraber sürüklene sürüklene ecnebi müstehliklerin ve evvel bil evvel tüccar ve fabrika türlerinin tabiat en sırtlarına yüklenebilir. Lakin, burada bir dakika tevakkufa lüzum vardır.

Cihanda hiçbir meta'miz yoktur ki, bila kayd u şart hakimiyetine rakipsiz olarak malik olabilsin.

Sonra, çok nefislerini yetiştirdiğimiz ihracat emtiamızın en kudretlileri muvacehesinde bile bi aman rakipler karşısında bulunmaktayız. Muhtelif vesileler ile kongre heyet-i umumiyesinde müzakere ve münakaşa edilmiş olduğu vecihle, Türk ihracat emtiasının nefasetini, hesais-i mergubeye malikiyetini ve hatta ehveniyetini mutlak bir rekabet-i kahirane esbabına malik iken, teşkilat-ı ticariye noksanı, milli vapurlar ile ve milli mutavassıtlar ile mallarımızın sürülmemesi ve arkadan Türk mallarını takviye edecek kredinin bulunamaması ve satışlarımızın birazda ecnebi müşterilere krediyle satılamaması vaziyetimizi kötüleştirmekte ve Türk mallarının fiyatını biraz kırmaktadır. İşte, bunlar delalet eder ve ecneblerin Türk malı alırken haricte değil, dahilde bile açıktan daima istihlak vergilerini üzerlerine almayacaklarını beyan ve bundan ısrarı ve binnetice ve muvaffakiyetleri gösterir ki, Türkler için, bugün ecnebi piyasalara kendi vergi yüklerini aksettirmek çok güçtür, gayri mümkün değildir, fakat ince maharet ve metanetlere mutavaffıktır.

İhracat emtiasında asıl müstehliklerin istihlak vergileri emrindeki vaziyeti iyi kavranılmadıkça, istihlak vergilerinin nerelerde ve kimlerin üzerinde kaldığı anlaşılamaz.

Tütün, fındık, afyon, üzüm ve incir ilh. (ve diğerleri) İhracat emtiası müstahsilleri, mallarının üzerine binecek ve aded devre göre artacak olan vergileri kabul edip etmemede vaziyetleri nedir?

Harici piyasadaki beynelmilel fiyatlara ve mahall-i istihsalden ecnebi piyasalara çıkıncaya kadar geçirilecek devrelerde ödenecek vergi hasıl mecmuuna müsavi bir miktarda çiftçiden de eğer tenzil-i fiyata muvafakat istihsal edilebilse: bunun manası ric'i bir in'ikas husule getirmek ve müstehlik yerine müstahsile vergileri yüklemek demektir.

Eğer büyük tüccara ve az devirler yaparak mallarını alıp ecnebi piyasalara sevk edebilen mükelleflere göre:

Bugün gerek tütün ve gerek afyon ile fındık ve deri vesaire de vergilerin en mühim kısmı - tamamını değil - müstahsil yüklenmektedir. Çünkü tüccar, hele hesaplarını iyi yapan, istihsal mallarında müteaddit şebekelere malik olan tüccar cihan fiyatlarını ve vergi humulelerini nakliyeleri vesaireyi inceden incede mükemmelen hesap etmekte ve bunların ya tamamını veyahut en yüksek kısmını müstahsile yüklemeyince, alıcı olmamaktadır. Müstahsile gelince, zaafı (güçsüzlüğü), borçlu oluşu, evvelden bağlanması ve müşterisini kırmamak arzusu yüzünden, ekseriya buna muvafakat etmekte ve yalnız cihan piyasası fiyatları biraz müsait ise, geçen seneden daha fazla bir bedel ile malını satabildiği takdirde işbu muvaffakiyetinden memnun olmakta ve vergi yüklerinden mühim aksamını üzerine aldığından bihaber görünmektedir.

İstihlak vergilerinin ihracat emtiasında müstahsil tarafından bilmuvafaka kabulü ihracatçı tüccarın ehliyet ve kudreti ve müstahsillerin zaafı ile mütenasiben vukua geliyor ve cihan piyasasının fiyatlardaki vaziyeti meseleyi biraz işkal veyahut teshil ediyor.

Bu halde daha dar bir sahaya girebiliriz:

Mesela, bu sene türün mahsulü fiyat itibariyle, cihan piyasasında mühim arz yapmaya ve fiyatları kırabilmek nokta-i nazarında bize şiddetli bir rekabet icra etmeye rakiplerimizin iktidarları yoktur. Fiyatlar yükselmeye meyyal ve köylünün vaziyeti vergilerden bir kısmının rakiplerimiz tarafından kabul edilmemesini teshile hadimdir. Mamafih: vergi yükünü tüccar da üzerine almayacak, belki ecnebilere aksettirebilecektir.

Fındık mahsulü de türün ile aynı derecededir.

Afyon tütünden daha iyi mevkidedir, çünkü iki mühim afyon rakibinin cihan piyasasında mühim arzları bu sene yoktur.

Üzüm ve incir ile av derileri koza ve ipek ve mevad-ı iptidaiye-i saireden yapış, tiftik orta vaziyettedirler. Bunların müstahsilleri ile orta mutavassıtlarının üzerinde mühim derecede vergi yükü kalabilmesi kabildir.

Geçirdiğimiz sene mühim ihracat emtiamızın suhuletle fiyatlarını bulabildikleri bir sene olduğu için, verginin suhuletle parçalandığı, kaydığı müstahsile mühim geri inikası yapmadığı nazarı dikkati caliptir. Gelecek senelerde böyle olur ise: istihlak vergilerinin istihsalı tehdit ve işgal edecek mahiyet-i mihrabaneye malik bir tesir ifa etmemesi daire-i imkana girer.

Gerek ithalat emtiasında ve gerek ihracat emtiasında orta mutavassıtları kaldırarak, vergi yükünden istifade edilmesi, iktisaden bir zaruret olduğu gibi, imkan tahakkuku olunca, milli iktisat cihazımız bir tarafından tekmine müsait bahşedeceği için bihakkın arzu olunur. Fakat burada bir nokta fevkalade calibi-dikkattir.

İthalat emtiasında bizzat ecnebilerin şubeciliğe gitmeye çalışmaları hiç arzu edilmeyeceği gibi, ihracat emtiamızda da kezalik bizzat ecnebilerin memleketimize gelerek ta bidayet-i istihsale kadar faaliyetlerini teşmil etmeleri ve şubeciliği bu suretle yerli tüccarımız aleyhinde onların tatbik eylemeleri fevkalade muzırdır. Vakıan Türk müessesat-ı ticariyesinin tam bir idrak-ı ticari ile teşkilat-ı mükemmele yapamadığı ve ihracat şubelerine malik olanların bile ancak karşılarında ecnebi alıcı rakipler gördüklerinde Türk müstahsiline hakkı olduğu parayı verdikleri nazarı dikkate alınır ise, ecnebi alıcı ve ihracatçı müesseselerin memleketimizde artması köylüler namına bihakkın arzu olunur. Lakin, unutulmamalı ki, bu arzu ve talep mücerret Türk köylüsünün hakkını temine medar olacak bir derece ve mahiyette kaldıkça faydalı ve Türk muvazene-i ticariyesini ihlal edecek, bir dereceye varır ise, Türk tüccarının Keen (Sanki - güya) köylüye tahakkümü ve aşağı fiyatlar ile mallarını aldıkları farz ihtimaline nazaran, kat kat zararlıdır.

İstihlak vergileri yerli ve ecnebi tanımadığına, kabiliyetli, liyakatli, iyi teşkilata malik olan kimselere devr-i ticari miktarlarını tenzil etmeye hak verdiği için, Türk müessesat-ı ticariyesinin meseleyi kemali ehemmiyetle nazarı dikkate almaları ve müsta'celen kendi aralarında i'tilaf yaparak her cihetin menafiğini temin edecek suretle harekete gelmeleri lazımdır.

Bazı emtia dahilinde istihlal ve dahilinde istihlak edilen emtiadan ihtiyacı-1 zaruriyyeye ait olan vergiden muaf olduğu için, fukarayı halkın vaziyeti nispeten tahfif edilmiş ise de, dahilinde imalat ve ıslahat-ı müteakıbyeye tabi olan mevad-ı iptidaiyenin elden ele geçişi esnasında istihlak vergilerinin tatbiki mühim müşkülât hudusuna bais olmaktadır.

Mevad-ı iptidaiye istihlak vergilerini kabl'el amal tediye eden fabrika türlerimiz küçük erbab-ı imalatımız için, istihlak vergisi "imal ve istihlal" vergisi mahiyetini suhuletle ve çok defa iktisap edebilir. Ve bu onların esasen müşkül olan vaziyetlerini kötüleştirir. İşte bu hal, fabrika mevad-ı iptidaiyesi olan milli kaffe - i emtianın borsalara ithaline teşebbüs ve buna müsaade ita edilmek ile, nispeten tay ve telafi edilebilir ise, Türkiye'de henüz tesise başlayan nesc, dericilik ve marangozluk ve sair sanayi-i sairenin teşkiline arz olacak olan manialar bertaraf edilmiş olmak kabil olur.

Mevad-ı iptidaiyesi hariçten ithal edilen emtiaya gelince, bunlar memleket dahilinde iş bu mevad-ı iptidaiyenin ıslahı ile vücuda geldiğine ve ekser ya mevad-ı iptidaiye-i ecnebiye bir iki elden geçmek ıstırasında kaldığına göre istihlak vergileri memlekette teşkil etmekte olan sanayi-i milliyenin tesisine şiddetle mani olacak bir vaziyet iktisap edebilirler. Türkiye'de dericilik ile sabunculuğun ve diğer bazı sanayi-i milliyemizin ecnebi fabrikaları mahsulatına rekabet edebilmek imkanları bu sebeple çok güçleştirilmiş bulunmaktadır.

İstihlak vergilerinin maktuıyyete rabtı muameleleri basitleştirmek itibariyle kıymettar ve başka memleketleri vazi' kanunları tarafından ihtiyar olunan usule imtisali mutazammın ise de, bir kere iktisap-maktuıyyet eden istihlak vergilerinin fena piyasa ve iş vaziyetleri dolayısıyla mümtaz bazı sanatlar ile küçük esnafa daha mühim bir bar iktisadı olacağını ehemmiyetle düşünmek iktiza eder.

İNHİSARLAR, HAKİKİ İSTİHLAK VERGİLERİ:

Şeker, petrol ve benzin ve gerek kibrit, meşrubat-ı küuliyeye, sigara kağıtı inhisarları hususu istihlak vergilerinin en makbul olanlarındandır.

Bunlardan gerek şeker, petrol ve benzin ve gerek kibrit ve sigara kağıtları mamül halde ecnebi memleketlerden getirilmekte oldukları için, bugüne nazaran en taze iyi olan işbu emtiayı ithalat emtiası meyanında vaf-ı mahsus ve mümtaza malik emvalden saymak lazımdır. Alelumum diğer ithalat emtiasının üzerine mevzu olan vergiler nasıl inikas imkanını suhuletle göstermekte ise:

burada birde inhisar idarelerinin mevcudiyeti dolayısıyla, vergilerinin müstehli-ke doğru suhuletle nakil ve devredileceğini kabul etmek lazımdır. Demek: vergi yükünü burada ne idareler ve nede mutavassıt tüccar hemen hemen hiçbir zaman ödemez ve ödeyecek hallere düşmezler, vergileri inhisar mallarında ödeyen son müstehliklerdir.

Petrol ve benzin ile şeker müstehlikleri: gümrük, istihlak ve inhisar vergi-lerini hep beraber hal-i ıstırasında kalan müstehlikler bazen emtianın maliyet fiyatına yüzde yüz miktarında inzıam eden bir vergi muvacehesindedirler. (şe-kerde olduğu gibi), bazen petrolde istihsal fiyatının on ve hatta on iki mislini ödemek ıstırasında dırlar. Nihayet yedi sekiz misline yakın bir miktar zamimeyi de kibrit inhisarına te'diye mecburiyetinde bulunmaktadırlar. Bu vaziyet gös-termektedir ki, Türk müstehlikleri hususi istihlak resmi cibayet eden inhisarlar sayesinde oldukça ağır yük altındadırlar. Türk müstehliklerinin kabiliyet-i istih-lakiyesi işbu inhisarların vazına takdim eden bazı ahval dolayısıyla artmamış, olduğu gibi, inhisarların tesisinden sonra, ahval-i iktisadiyede husule gelen yeni inkişafılar sayesinde kezalik istihlak kudretinin arttığı iddia olunamaz. Binaena-leyh işbu istihlak fiyatlarının tezayidi sebebiyle, halk, iratlarının muhtelif ma-kasida sarf ve tevcihi emrinde, maziye nazaran yeni bir tarz hesabı ihtiyar etmek zaruretinde ve suretle mesela petrol ve benzine, şeker, kibrite ilh. Eskiden tefrik ettiği kazancı nispetinden daha çok yüksek bir kısmını bırakmak ihtiyacındadır. Halkın bu sebeple kazancı kifayet etmiyor ise, varını yoğunu yediği ve bu uğur-da sarf ettiği iddia olunamaz. Cem'en yekun otuz küsür milyon lira miktarına balığ olduğu ve ya olacağı zan edilen iş bu vergilerin Türkiye halkı bütçelerinde yüzde ondan ziyade tebdil istikamet icra ettirebilmesi kabil olsa idi, vaziyet pek ziyade güç telakki edilir idi. Fakat, meblağ-ı umumi bu derecelere varmakta olmadığından dolayı, denilebilir ki, biraz güç de olsa, bu yükler el'an suhuletle kabil-i tahmil olan teklifattan ibarettir.

Yapılan bazı tedkikata göre, şeker istihlakı miktarı umumisinde bu sene bir tenzil görülüyor ve petrol ve benzin istihlakatında yalnızca bu sene tahakkuku me'mul olan tezayidlere eski nispet ve derecede intizar olunmak kabil bulun-muyor. Bu hal bize verginin ağırlığı itibariyle halkın bir şey his etmediğini ispat edemez ise de, vaziyetin tahammülsüz olduğu iddialarına burada hiç mesağ ol-madığını mükemmelen gösterir. Demek: kaybolan mühim şeyler yoktur. Azim cerihalar açıldığı ve hatta zayıf ve fakir halkın bile ağır bir yük altında kaldığı söylenemez. Yalnız, refaha süratle gidecek olan halkın meşy sürat- i nispeti biraz

hafiflemiş demek olur. Hususi istihlak vergilerinin ağırlığını köylerimizin bilakis hissedeceği ve şehirlerdeki münevveran sınıfının, tabir-i ahir ile esbab-ı muhtelif taht-ı tesirinde kalarak bir taraftan istihlak vergilerinin bir taraftan maktu vergi ile kazanç vergilerinin taht-ı tesirinde kalıp bilmukabele sattığı hizmet-ı bedeniyye ve akılıyyesi icraatları için mütenasiben daha fazla ihraç say'î aramak ıstırarında olduğu halde, sesini isma' etmekte imkan bulamayacak olanların en mustarip mevkiyi işgal eyleyeceği mühim ve nazarı dikkate alınmaya layıktır. Bu sınıfın yediği darbeler taht-ı tesirinde fena inkisamlara uğrayacağını ve istikamet hayatını değiştirerek kendi iktisadi malı mevkiini ıslah için ifa eylediği vezaiften uzaklaşacağını ve bu sebeple memleketi daha canlı noktalardan ızrar edeceğini tahmin etmek kolay ise de, bu meselenin halli çarelerini gösterebilmek pek sehil değildir.

HULASA-İ UMUMİYYE:

Mütalaat-ı Salifeye müsteniden bervech-i ati tekliflerin Heyet-i Umumiyyeye arzı muvafık görülmüştür:

1- Türk vergileri sisteminde umumi ıslahat vücuda getirmek emrinde ihtiyaç hisseden hükümet-i cumhuriyeye ittihaz edilen tedbir ve vaz' olunan yeni vergileri Türk ticaret alemi memnuniyet ile kabul etmiş ve bunların gerek esaslarına ve gerek tatbikatına mütedair meselelerin iğlakı dolayısıyla geçirilen müşkülât devresinin tabii olduğunu daima teslim eylemiştir.

2- Geçen sene vaz' olunan vergiler dolayısıyla gerek bir taraftan müstehlikin gerek bir taraftan erbab-ı imalat ve mutavassıtlar ile tüccarın muamelatı üzerinde bu sebeple husule gelen tesirleri araştırarak bunlardan fenalarının izalesine çalışmak hususunda hükümet-i cumhuriyenin ifasından geri kalmadığı ta'dil ve tashih teşebbüslerini Türk ticaret alemi kemal-i şükran ve minnet ile kaydetmektedir.

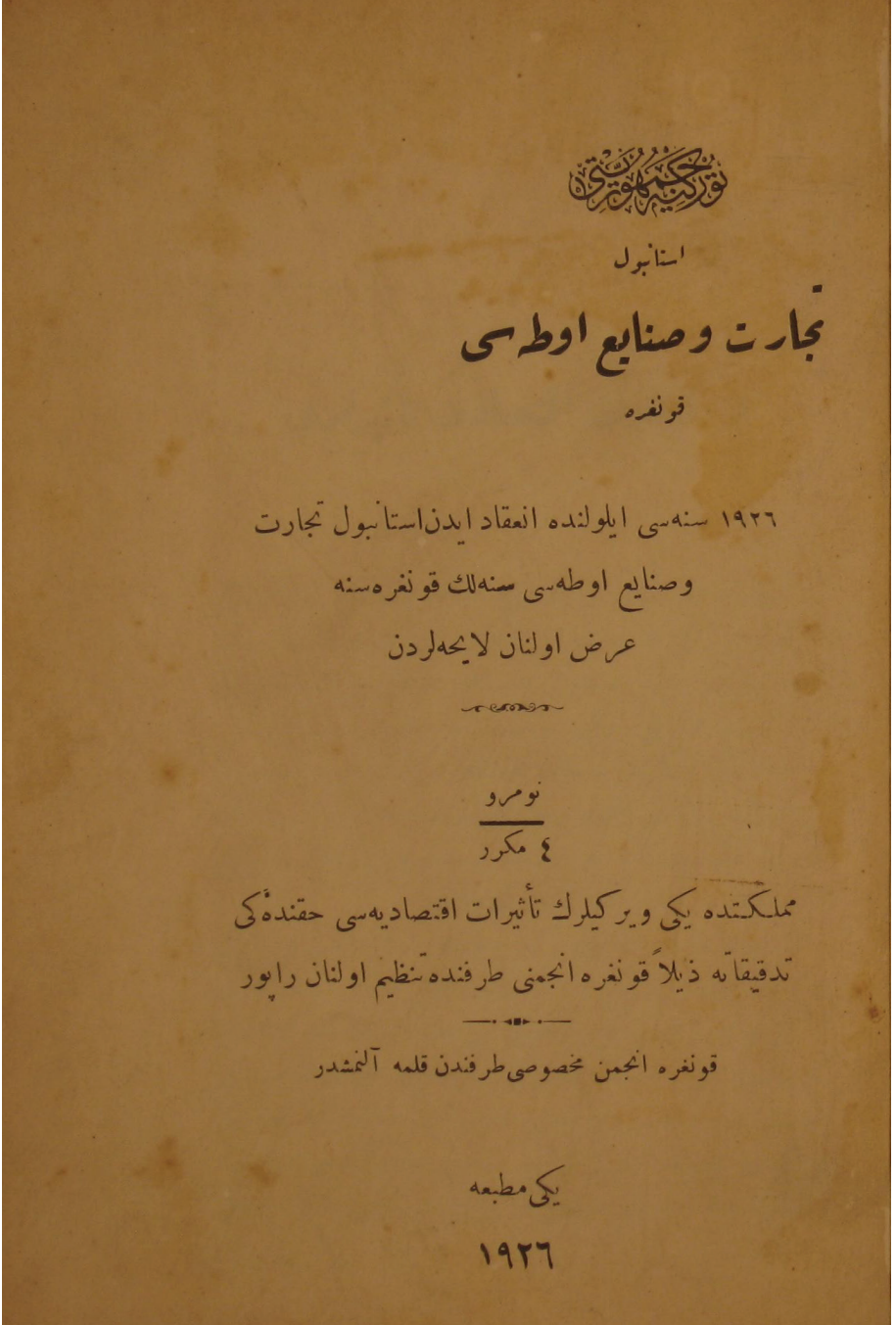
3- Aşarın ilgası dolayısıyla husule gelen boşluğu doldurmak üzere teşebbüs edilen vergi ıslahatında bir taraftan bila vasıta vergiler tadil ve bazı yenileri ihdas edilir iken, diğer taraftan aynı ehemmiyetle umumi ve hususi istihlak vergilerine gidilmesini İstanbul Ticaret Kongresi memnuniyet ile görür ve bundan sonra yapılacak tadilatında daima ahenktar ve mütevazı bir surette vukua gelmesini ümit eder.

4- Müstakbel Türk Vergi Sistemi bilavasıt aksam-ı teklifiyesi içinde kazanç vergisinin mihverlik vazifesini ifa eylemesi ve işbu verginin Türkiye'de husule gelen bilcümle kazançların menabîğine mütevezzî' olması lüzumuna Türk Ticaret aleminin nazarı dikkatini celp eyley.

Vergilerin İktisadi Tesirleri

Komisyonu

EK - 2

ویرکیلرک اقتصادی تأثیرلری

بررغراممیز:

مملکتیمزک اقتصادی اوزرنده بیکی ویرکیلرک نه تأثیر ایقاع ایندیکی آراشدیریلیر ایکن ، موجود ملی صنعتلر مزن بعضیلرینک فنا برحیات عاقبتہ معروض و بعض صنعتلرک بو سبیدن طولایی ملی اقتصاد اینجندن غائب اولوب اولدینی برنجی درجهده نظر دقتمیزی جلب ایتمشدر . ویرکیلرک اینکنجی درجهده اقتصادی تأثیرلری ، بعض صنعتلرده افراد کاسبهیی تحکیم و تقویه و بعض افرادیده صنعتلرندن محروم ایتمک طارزنده تجلی ایدرکه ، بو جهتده قومیسونمز طرفندن صورت مخصوصده نظر دفته آلمغه لایق کورولمشدر .

اوچنجی درجهده ، بیکی ویرکیلرچوق دفعه صنایع ملیه دن بعضیلرینی فضله جه محمول ایدر ایکن ، دیگر جهتدن بعض صنعتلر ایله قازانجیلری ویرکی یوکندن اسیرکه یه بیله جکی و بو حال دنیانک هر مملکتنده کورولدیکی کی ، مملکتیمزدهده کوروله بیله جکی ایچون ، قومیسونمز بوجهتیده اونوتاماش و ملی صنایع حاضره دن هانکیلرینک لهنه بیکی ویرکی سیستمزده ممتاز و مرجیح بر موقع حاضر لاندیغینی و یاخود وضعیتک بویه بر حالی حاضر لامغه سببیت ویردیکنی آراشدیرمق ایسته مشدر .

دردنچی درجده ، یکی ویریکلر مهم نسبتلرده آغیر اولدینی تقدیرده سرمایه و صنعتک شرط سالفهسی اخلال ایدجکجه واسکی شکل ودرجهرده نمتت استحصالی قابل بولمیه جغه وموقت زمانلره وابع اولهرق برطالم تردد دورهری تحیریک ایجاب ایدجکجه بناه ملی سرمایه دن ویاخود ملی سرمایه ملحق سرمایه لردن فرسمنک اصحابی ایه برابر یاخود بالکزجه دیگر ملی اقتصادلره کیدوب برشمک ایستوب ایستمدیکنی آراشدیرمق ایجاب ایشدر .

اعتراف ایدررکه ، بوخصوصدهکی دقیقانک هرجهته نشیمله هوز زمان مساعدکلدر . چونکه ، هوز وضعیت توضیح نام ایه توضیح ایشمدر .

فی الحقیقه ، یکی ویریکلره اوج مهم دوره واردز : رنجی دوره وضع و تقیدلرینه قدر یکن حاضرلی دورهمی درکه ، بو زمانده کرک استانبول تجارت اولهمی وکرک دیگر تورک تجارت اولهقری ، ملکتمزک علاقهدار بونون محافل سائره سیله برابر هم اهنک اولهرق بوخصوصده نقطه نظرلی ، مطالعه لرینی تحمینه مستنداً اظهار ایشلدر .

بودرک مطالعه لری ، شهه بوق ، ماضیک درسلیرینه و مکتوب معلوماه استاد ایدر موجودشرائط اقتصادیه حسن تحلیل ایدیلر و کافه عوامل یکی قانونلرک موجباتی ایه برار نظر دقه آتیر ایسه ، آتیا تحقیق ایدجک نتایج شیمیدن تحمینی صورته و ارایا بلیر .

ایکنجی دورهمک : ایلك سنه تطبیق دورهمی اولدینی میدانددر . بونسه ایلك تحریه دورهمی اولدینی ایچون ، شکل ظاهرلی اعتباریه برنوع قارغشلق و تحمیلک دورهمی وجوده کتیرر . بوراده ویریکلری تطبیق ایدنلر ایه مکلفین آره سنده مختلف وجهلره تعلق ایتمک اوزره ، تحالفلر حاصل اوله سیله جکجه کوره ، افکار عامه یی تجلی ایدنر مطبوعات ایه قونفره لرده بر لرینه مهم درجده متضاد فکر و قاناتلر سیر ایتدیریلر . بز بونون ایکنجی دوره مایه یی باشمقده بز . استانبول تجارت اولهمی ایه اونک اطرافده منافع سالیکی لرینی مدافعه ملی - وطنی منفعتلر ایه تجاری منافی تألیف وظیفه سیله مکلف اولانلر بالطبع

ویریکلرک اقتصادی تأثیرلرینی مطالعه ایدر ایکن ، عمومیتدن اوزا قلاشدرق و تحمیلردن مهما امکان فاجهرق ، صنوف مختلفه به منسوب مکلفلری دیگکر ، فکرلرینی استمزاج ایدر وشرائط حیاتی یی عمومی و ترکیبی کوروشلر ایه تحلیل ایتمک سایه سنده ده قاطعی قناعتلره واصل اوله بلیرلر . قومیسونکر ، قونفره هیئت عمومیه سنده اظهار ایدیلن ارزویه بناه بالخاصه برچوق مکلفینی استماع ایتمکی فائدلی بولس و مختلف صنایع تجاریه و اعماله اصحابک شخصی و مسلکی فکرلرینی آلهوق بونلرک قابل حذف وعلاوه اولان اقسامی طی ولب اصلی یی بوراده استخراج ایه حضور عاکزهر عرض ایتمک امکانی بولشدر . آخجی ، زمانک عدم کفایه سنه مسئله نلک اغلاق و مشکلاته بناه ، و ارایا بلدیگمز نتیجه لر ، بوکونه نظراً استانبول محیط تجاریسه عالم و حدانات حاضرهمک روشنه مطابق اولان و فقط یارین ازچوق سده ده دوچار اولمسی ممکن باشقه محللرجه آریجه دقیقه لایق وقابل بولنال نتیجه لردن عبارتدر :

اوجنچی دوره : ویریکلرک یا قانلرینی بدقندن و اقتصادی تأثیرلرینی کورته رلرک جریانلرینی قونلشدر کدن صکره تعین ایدن وضعیت مؤثره لری درکه ، دوامالی اولوق و ایتمکک حیات عمومیه اقتصادیه سنده بووضعندن قورتلیمق امکان تحمینه بولمامق یوزندن اک ممدرو بونکا عالمه دقیقات یابلیقم ایچون اوجنچی دورهمی تحقیر کیرمک یعنی دهها بر ایکی سنه انتظار ایتمک لازمدر . کله جک سنه لرک قونفره لرده مهم موضوع مناقشه اوله جق اولان و انعکاسات اجتماعیه سی ایه ملکتمزک صنوف جدیده اجتماعیه سنک تأسس و تشکیله و یاخود حکمینه خادم اولاجق اولان احتمالاتی شیمدیلک بالطبع پروغرائمزدن خارج براقق ایجاب ایتمکده در .

بالا واسطه ویریکلر

تورک ویرکی سیستمده اک درین انقلاب بایبلان ساحه بوراسیدر . چونکه ، آلتی عصرلق اعشار تاریخجه کومولش اولدینی حالده ، تورک شهر خانی وارباب تجارت و صنایع ایه سربست قانلر اصحابه راجع

ایسهده، روسه، مرممه ساحلرلی ایه داخلی شمدو فر کدر کاهلر نده
ترفعار نظر دفتی جلب اتمکه باشلا بجه درجه لرددر. مع مایه،
عمومی طور اقی زفع قبعی جریان عظمی هوز باشلامندر، ده نیامز.

۴ — اعشارک فالقمسی بعض نوع مالرینزک بیاسه به سوق، بوبوک
اسهلاک مر کوزرینه قتی امر نده ماضی به نظراً متفاوت تأثیرلر یاقنده
وبوحال اولاکوبلی لهنده و صکره عمومی تجارت لهنده بر نتیجه

اقتصادیه تولید اتمکدهدر. اسکی زمانلرده حصادی متعاقب ملترملر
بوبوک باریتلرده کدر کاهلر ذخیره وسائره سوق ابدرلر و یوانانده

کوبیللرده بورجاری وسائر احتیاجلری بیسبله ماللری بازاره کونورلر
ایدی. تور کیده بوبوک ذخیره نقلیاتی اولاری ایکی اوچ، نهایت ددرت
ای دوام ابدن ایصتیملی بر حرکت ایدی و عینی استقامتمده بوبوک

باریلر ایه کوچک باریلر اضطرابی بر صورتده بازاره حقیقارلیق
بوزندن قیائلر قیبلر ایدی. لکن، سنمک اورنه سنه طوغری ذخیره
تضامنک بیاسهده تحقیق اوزرینه قیائلر عظیم ترفعار کوسر تر ایدی.

ایشته شیمدی جبری تنزل قیائلر اولمجه قتی کبی عظیم ترفعارده وقوعه
کلیه جک و کوبلی اسکی ملترم ددرلرندن فور تولدینی کبی، بیاسه سی
اداره و تعقب ایده سملک اقتداریه ده قازالدینی ایچون الک ابی قیأت
زمانلری قولابیه جکدر.

بو وضعیت بالخاصه کوبیلک لهندهدر؛ چونکه، کوبلی بر کره
سربستدر و صکره کندیسه الک اویغون زمانلری انتخاب ایده جک
و قیائلر لزومسز بر صورتده قیرلمجه ایچون، محصوله لایق اولان

قیائلری بولمجه مهم امکان اقتدار قازاله بیله جکدر. صنعی تدبیرلر ایه
کوبیلک محصوله ده بوبوک قیمت بولدرمق خصوصنده هر ددرلو
تر نیانه نوسلدن اول ملکنک کوبلی قیأت خصوصنده حمایه ایده جک

بویه بر دروره طبیعی به کیرمی شایان شکر اندر.
کوبلی لهنه تر اید قیأتی نسبة استلزام ابدن وضعیت حاضره بی شوبله
جالاندرا بیلرلز: ۱ — کوبلی بوبوک سربستدر. ملترم قیدلرینک

آئنده قالدینی ایچون، کوچک کوچک باریتلرده کوبلی مالی بازارلره

اولهرق بیک دورک الک عصری و بر کبر اوصاف اصلیه سنه من جهة
مالک قزانج، عمومی و خصوصی اسهلاک و بر کبری ایه اولنره تمعه
اوله جق بر مقطوع و برکی قولدینی کبی مورونات ایه بلا سسی
مکسویانه تور کیده متفی بر تکلف احداث واشبو و بر کبری اتمام
واکمال ایده جک دوله، ولایاته و نواحیه عاید بیک بر طاقم و بر کبر
تأسیس ایدیلشدر.

اعشارک العالی نتائج اقتصادیه سی :

۱ — اعشارک العالی آلتی عصر دن بری بر نوع اضطراب
اقتصادی وسفالت آئنده ایکن کوبلی بر حریت و سربستیه
قاووشدیر مشدر. تورک کوبلیسی بوزدن بویه ده ححر و سمر آزاد

اولهرق تخمکی اکه جکی، ا کینی بیجه جکی و سربستی دآره سنده
مقرض و تجار و مؤسسات اعتباریه ایه مناسبده بوله جقی ایچون،
قابلیت مفطوره سی کوسرته جکدر.

۲ — بونک ایلک اقتصادیه ثمری : استحصالی مقدار آچون عاتق،
نوعاً آرتیرمق، و صفاً و قیمة بوبوک سکنمکن عبارتدکره، انعکاسات
تجاریه سی نه قدر بواش اولور ایسه اولسون، بوبوکدن اعتباراً تأثیرلری
کوسرتمکه باشلامندر، تلقی اولونه بیلر.

۳ — اعشارک العالی : ایلک واضح و متبلر نتیجه سی : طور اقی
قیمتلر نده کوسرتمک لازمدر. ایشلک ساحلی موقعلرده اولان، اسانی
قوق ریاضی حسابلر ایه معلوم اولان طور اقلرده بوزاید قیمت بردن

بره تحول اتمک اوزره ایشده بردن اون و اون ایشده بر درجه سنده
وقوعه کک لازم و بعض موافق اسباب تجاریه و اقتصادیه انضام ایدر
ایسه طور اقی قیمتلرینک بره دره مللی درجه سنده بر جوق لردره آرتیه جقی

تحققدر.
حکومت جمهوریه جه وجوده کتیریلن اصلاحات مهمه ک کوبلی بی
سرمایه قیمتی نقطه نظرلرندن مهم بر انتفاع اقتصادیه ک کوردر بیک
میداندهدر. اسبو ترفع قیمتلره استابول و جوازنده از تصادف ایدیلکده

۸

دها ایرکن ایندیره بیلیمکده در. ۲ - کوبلی مالک مهم قسمتی ماضیده
بینه ماترم و توابعی اضطرار لری بوزندن حصاد ایله برابرلندن چقارمق
اضطرارنده ایکن، بوکون بوزندن قورتولشد. ۳ - ماترم مالی کوبلی
ماله رقب ایدی؛ کوچک پارتیبار اوزمانک بو یوک تجاری و تشکیلاتی
طرفندن مظهر الثفات اولماز ایدی. حالبوکه، بوکون بالخاصه ذخیره جیلک
تجاری شکل اجراسی اعتباریه بکی بر دوریه کبردیکی ایچون، کوبلیبار
ماللری ایله آرانمقده و آره لرلندن قوشولمقده در.

ایشته، بوسدبار مملکتیمز ذخیره وسائر محصولات ترمایه پیاپی سنده
بکی موازنه شرطی تاسیس اتمس و بوموازنه اول بول کوبلیک لهنه
اولدینی ایچون، عینی مقدار مالک مقابلنده اسکی سنه لره نظراً کوبلیک
اله دهه فضا په کرمکه، تعیر آخر ایله مال دهه فضا په پاره ایتمکه
باشلامش و یاخود ضعیف، اورنه حاللی قوی کوبلیباردن هیچ ربینک
مالی دهه کرفائی و برله رله آلیق امکانک فالدینی بوکون کورولمکده
بولومتشدر.

اسکی ماترم و ذخیره جیلردن بر چونک بکی سرلیستی دائره سنده
ایشی تماماً تجارله دوکدیکی نظردقت و ممنونیتی جالدر. بوصف بکی
تورک بوروزواریسک اساسلری بکی تلقیله کوره قورمقده و بونلرک
کوبلی به فارشی مقرض وضعیتیه دهه کیشمک اوزره اولدینندن،
تجارایله تورک کوبلیسی و مستحصلین زراعیسی آره سنده کی مناسب
مستحصل و سپارشکاری حال طبیعیه کیرمکده در.

بو حاله کوره، سنه لره نوالی ایتدیجه، تورک کوبلیری موخر
ماللری بولونان و قیم عظیمه نصرفیه به مالک اولان انبارلر حاله کله جکدر.

۵ - کرک زراعت عاده و کرک حیوان تشدیرمک و توابعی کی
ایشلر، کیرمک اوزره بولوندیقه، زیکی دوریه نظراً، دهه فضا سرمایه
تخصیص و مساعی صرف ایتمکه مساعد بر زمین اقتصادی اولمقده در.
وضیحتی تجریه و امتحان ایتمک اوزره مملکتیمزک سرمایه دارلرلندن
بعض کیمسه لر ایله مشابهن اجنبیه دن بعضی ربینک بومقصد ایله برطاقم
سرمایه غرومانلری وجوده کیریمک ایستدکلرکی و طالع لری تجریه

۹

ایتمک بننده اولدقاری کورمه مک ممکن دکادر. اورنه بو یوک مقیاسده
چفتجیلک، پینر جیلک، سودجیلک و اودونجیلک یا مبق اوزره اورنه
اناطولیده بعض تشبیلر ظهور ایتمشدر. بکی و برکیله ایله بونلرک
وضیحتی علاقه داردر.

۶ - مملکتیمزده پاموق ساحسی کیشاهه مکده، تونون ساحسی
ایله قدق ساحسی بکی طوبراقلر قازانمقده در. داخلی احتیاجی استیفا
ایتمک و وظیفه سی دهه ای ادرا که باشلامش اولان مهم زراعی منطفه لر،
ایشلنمین طوبراقلری دهه حیوانات ایچون قیلداتمه جالشمقده در.
اعشارک الغایی بالخاصه زراعی فعالیتی قورتاریشلی یا مبقه باشلادینی
ایچون، بوحرکنک عمومیشمی طبیی در. نقدی سرمایه نقصانی
تلافی و حیوان و آلات زراعی مک تدارکی تورک تجاری طرفندن تسهیل
بوحرکنک دولجه تشویق و تشجیع ایدیلنجه، هنوز عمومیشمین
بوحرکنک عمومی و ملی بر زراعی قیلداهه، شکل و حاله انقلاب
ایده چکی میدانده در.

۷ - اعشارک الغایی بوزندن اورنه بو یوک چفتجیلک دونه
نظراً دهه مؤثر، حسایی و قورتاریشلی عصری و سالیط ایله تجیز
ایتمکده اولدیننه و کندنی ایشتی کندنی امبی و قفطای ایله کوردیکه
شاهد اولمقده در.

استانبول منطفه سی ایله برابر ساحلی منطفه لر مزده و بالخاصه
شمندوفر کذرکاه لر مزده و برکی تبدلانی ایله علاقه دار اولمقده کوریلن
بو حادهلر زه کوستریورکه، مملکتیمز اهسته اهسته ایله بیلیمک اوزره
اولاً دهه فضا و واسع ساحلره طوغری زراعیاتی ایله بیلیمک اوزره
نایباً، دهه قورتاریشلی زراعت درره سه کیریمور.

ثالثاً، دهه فضا مقدارده محصول ادراک ایدیمور بونلر ماضیه
نظراً دهه نفس اولمه استعداد کوستردیکیندن فی الاصل مالی دهه
زیاده پاره ایدیمور. رابعاً: کوبلی مالی اسکیسی کی حصادی متعاقب
تماماً کوبلیک الندن بالاضطرار چیمقدینی و پیاپی کوبلی بیدینی
غدا لاندردینی ایچون، ماله تجاره دخی دهه ای قیانتلر بولوبور.

اچنه آلهه چالشمق و نوركده باشابوب قازانان كېسهلك كانه
مكسوباتى طوغرىدىن طوغرى، بووركى به نالغ طومق ارزومى
كورولمكدهدر . لکن ، واضع قانون هنوز زمانك كېدىكى ظن
ايدرك بوراده تاما رادىقال طاوراماش و اقتباس ايدىكى قانولوك
برجوق چاللى و زوملى قطهبرى اھمال و قازانچ قانونى ساده چە اسكى
تمتع قانوننه نظراً برسئخه مكلمه خالە اصال ايله اكنفا المئشدر .
بوركى تاثير اقتصادىي نقطه نظرندن : واضع قانونك نقطه
نظرينه مطابق برتاير اجرا اتمكە نامزددر . واضع قانونك : هر كسك
حقيقى و مستحق ايرادىندن ، يعنى صافى قازانچندن بر حصه افراز اتمك
يشئنددر . واضع قانون : هر قازانچ صاحتك حاله كوره ، كندىسده
بوركى بو كى قانق اوزره بووركى وضع اتمكدهدر . قازانچ وركىرى
معتدل اولدقارى و حقيقى ، صافى قازانچى محمول قېلقلوى قەدرده :
مكفئنه بار اولورلر و غيرى كېسهلره معامله نچاربهلى بوزندن نقل
ودور ايديله مزىلر .

بوركى نىسبى مأمورن و مستخدمينده ۳-۴ دن باشلابارق صوف
نچاربهده ۳۰۰۰ لېرادن صكره ۶٪ دن باشلابارق زنى كوستردىكى والىي
بىك ابرالوك فوئده كى بووك اولدور قازانچلاردن ۱۴٪ درجه سنده بر حصه
افراز ايدىكى ايجون ، اشبرى آغبر و نچاربه تاثير اقتصادى ايقاعنه مقتدر
بر نسبت تلقى اولونه ماز . بو نقطه نظرمنز ، اسكى اعشار وركىسى
تلقى ايله مقايسه ياپلديغه كورهدر . وركى قانونك اقتباس ايدىلدىكى
مملكئتدرد بونست برآز دها خفيف و لكن اواره لردكى و ضيمتده
ديكر بر طاقم وركى ايله آغبرلاشمغه مەبالدر .

بوركىك نوجىي : فى الاصل كار موجودىي حاله نظر اقبول
ايدىلئس اولديي ايجون ، ياشانه ورمكە مجبور و بونى محق اقبابه
مقتدر و خواشئسكار اولان مملكئتمز مكفئنى اقتصاداً بووركىك
بو كندن هيچ برصورتنه مشتكى اولاماز . اسكى وركىلره قىاساً بووركى
نسبىي اولدغى بو كسكدر و شهرلى كاسبلرى اوروباً مملكئلىرى
مكفئنه وركى مواجهه سنده بولمقى نقطه نظرندن بگوره مكمدهدر .

بونون بواقدورلرئده تورك كوبريسه طوغرى عصر بلكلك و بىكى بر
ذهنيت اقتصاديه و نچاربهلك فعلاً كورولمكده اولديغنه و كوبرىلك
بوندن استفاده ايديه بلمسى تا مئين ايدىلدىكئنه دلالت ايدر . كوى
استحصال سياستى بونون اجهزومى ، وسائلى ايله تشكىل اتمكده
ودها بر سبست استحصال اتمك و دها قولاي سرمايه بولمق ، دها ابى
زمانلرئده بياسلره اتمك و مائى ائيديرمك قوتى قازانان تورك كوبرىلىسى
كندىسىي سبست و سر آزاد كورد كدن ماندا ، يوزده فاجلره قدر
كندىكى بىنمئين و بعضاً صافى قازانچك هېسئنه باقين رسمئنى آلان
واونى متصل مائزومه و شهرلى به بورجلى بايان اعشارلرئده فور تولونجه ،
تورك كوبرىلىسى زنىكئن اولمغه نامزد كورولمكدهدر . تورك كوبرىلىسك
زنىكئن اولوب اولمغه بونى اف سنه اچئنده بللى اوله جقتدر . معنای
خاص ايله تورك كوبرىلىسى زنىكئن اولمغه سببه رفاھى بو كسله جك
و ماضى به نظراً دها مهم بر سبستك كئلهسى وجوده كئتره جك وهله
اعشارك القابى سببيله وضع ايدىلن و شهر ليله بدياه بولكن وركىلر ك
بالخاصه استهلاك وركىلر سبك انعكاسى طر قيه كلن آغبرلارنى تورك
كوبرىلىسى هيچ حس ائيمهرك اولموزلرئده طاشيه جقتدر .

خطره : [كله جك سهل اراضى وركىسى ضميمه لرىك نطقىي
محقق ايدىلجه كوبرىلك حالى بوسئدن زياده كو چاشه جكى اولدو بلمايدر .]

قازانچ وركىسى :

حكومت جمهوريه اعشارك القاسندن متولد اولان بوشلقى طولد بر مق
اوزده ، تورك وركى سبستمنده عمومى و جدىي تحولات وجوده
كئيرمك اضطرار ائنده قالدېي زمان ، ياه جنى اصلاحاتى بر طرفندن
خزينه ماليه ك بوشلقى طولد يرمنه خادم برصورتده يادىلدى كى ، بر
طرفندن وركى سبستمنده عصرى تلقابى نظر دفعه آلهه عزم ائتمش
و قازانچ وركىسى بوسورتنه ميدانه چئمئشدر .

بووركى روحى اعتباريله ، آوروباليرك ايراد وركىسى رولى
اقبابه نامزددر . فى الحقيقه : بووركىده هال همان عمومى قازانچلى

ایله جکی ده اوندولما ایلدر . بناه علیه ، وجدانلری تطمین ایدمک درجه ده نام برورکی عدالتی اده ایدمه سیه اقتصادی تخرب و سوء تأثیرله مساعد حاله میدان راقبله جینه اولسون انا بلیق قابل قازانج وریکسک فنا رقابت شرطی تولید ایدمک شیه و تخمینلری جرحه لاعتدر .

قازانج وریکسکده لک زیاده اقتصاداً قورقوله جق اولان وضعیت یاننامه وریمکه غیرمقتدر تلق ایدیلن وضعیتلری کندیلرندن یاننامه ایستمه مک امکان راتدیفندن ، قازانجی مطرحی ثابت اسلاره و قریبه ظاهره لره استاد ایتدیریلن مکفینک حاللری در . بو ییزده عدا حساب وریکی نسبی ده تفاوت درجه لده شخصدن شخصه ده کیش جک و رقابت شرطی براده ده بو یوک تخلف کوستره جکدر . بالخاصه ایشلری بوزوق کیدن و هنوز ایشاره باشلایان مؤسسه ل ایه عرق لک اولادنده دیگر مجرب و اسکیره نظراً وریکی بوکی ده فضله محسوس اولاجقدر .

قازانج وریکسی داخلنده بولونان و عنوان خرجی ، رخصتسی صورتنده نظاهر ایدن مقطوع قساره کلنجه ، بونلر اقتصادی تأثیر عظیم اجراسته مستعد اولماق قری کی ، اساساً اصلارینه ملحق و حکم اعتباریه اوره نابعدر .

قازانج وریکسکده متحقق حاصلات صافیه اساس اولدینه کوره ، منابع کسبه احتیاجاتک حاصلات صافیه لری حساب اتمک اعتباریه آرله نده تفاوت یابدیر ماق اقتضا ایدر . آونیم شر کتلر ایچون مصارف عمومی حسابلرینه داخل و کار و ضرر حسابنه آتمسی مجاز اولان مصرف ویا محتمل ضرر ویا مشکوک مطلوب ایه کسبلرک انتظام دوامی تأمیه خادم اولان هر نوع سفورطه مصرفلرینک احتیاطلرینک قبول ایدیلنسی اشبو مساوات و عدالتی تألیس اتمک اعتباریه ضروری تلق اولونور . بو کیفیت فی الاصل وریکدن عفو اتمک اولوب ، کله جک سنه لره وریکلی تأجیل و حقیق مطرحی نخری دیمکدر . ایستنه ، سر بلست مساک احتیاجک معقول و تئییق سهل اولان بر مقدارده

تورک مملکتی هر ساجده غربیلره بکره دیکی و بوتشابه و تاملنک فائده لرینی اقتضای ایدیلکی کچی ، بونک ضروریات و نتایجی ده عیناً قبول اتمکده ذمه قدر زرد ایدلمک لازم اولدیلن ایچون بزرگه ، کرک وطنی احتیاج و ضرورتلری شخصاً مدرك اولان مکلفنور کرک صونف مختلفه تجاربه بو وریکک فی الاصل آغیر لغندن اصلاحاتک ایدمک بر سبب و محل بولاه ماملر در .

قازانج وریکسکده اقتصادی آغیرلق و تأثیر خرابانه اجراسی امکانلرینه مستعد اشکاتک اولماق قریه رار ، عدالتک تمامیه براده تأمین اولونومه جینه عاقله اندیشله موجود بوده یاننامه سیستمنده اساساً مکفینک قابلیت ، اقتدار قضائی ، وطنه مربوطیت ، وظیفه حسی و ناموسکارانه حرکت احتیاجی قسقه نظر نیدن خزینه مک بکله دیکی درستی به نائل اولمه جی طن و تخمینلرینه مستددر . مکفین رسوبه ، تاقی و عفت و ناموسده بولونسلر و خزینه بی اغفال اعتباری ایه مهارت ، لاقیدی ، هوسده بر عبادده اولسلر ایدی ، بو شکاتلر ایه اندیشه لره ده لزوم و امکان قالمه جق ایدی . مسئله مک بو جی بر عدالت مسئله سی اولدیلن بونک اقتصادی تأثیری مکلفن آرده سنده نروع متفاوت رقابت شرطی اده اتمک دتمک بولدیلن ایچون ، زنی بلا واسطه علاقه دار اتمکده مسئله بالکتر او جهندن دقیق استلزام اتمکده در . عینی درجه و قوتده اولدیلن حالده ، بری قازانجک % ۱۴ نی برور ایکن ، دیگر قازانجک % ۵-۶ سنی بیه وریمن مؤسسه تجاربه مک رفیده قارشئ ممتاز موقده قالمه جق شه دن وارسته ، بولبه بروضتمده تملکنده صونف تجاربه بی دوشوندیزه جک مقدار لره بالغ اوله جق حقدن کی اندیشله لری تحققی اینه بو حالک اختلا لکارانه تلق اوله جی طبعی ایدسه ، بر طرفدن خزینه ماله مک کوندن کونه ده ایا نر بیه احضار ایدمک مأمور لری حر که کتیره جکی کی ، بر طرفندن صونف مختلفه تجاربه ، مثالرینک وظیفه لری ادرک ایدرک ، تملکنده ظهوری ملحوظ اولان بو اقتصادی - مالی ابارشکک او که کچمک چالیشه جی و دیگر جهندن عمومی سوبه ملیه و اخلاقیه مک بو کسلرک ، سواستعماللردن اجتنابه خلقی و عمومیته مکفینتی دعوت و امانه

بوتکلیفانک ازاجاتی آتیرمه وسيله اولمده ووجهته برکسر مضم
حاله اقلاتی اید وتمی اتمک لازم اولان ویرکی اقتصاد بعض طبقه
بوکی آغیرجه حسن ایدریمکده ایسه، عکس ایدریمه بیلمی قابل
اولدیفنه نظراً بالواسطه ویرکی وضعه واضع قانونک ارادیفنه نام
مطابق ویرکی اولهرق مقطوع ویرکی قبول اتمک واقضادی تأثیر لری
ارامقدن صرف نظر اتمک موافق اولور .

(بالواسطه ویرکیلر)

عمومی دفعه صمی اسهلاک ویرکیلی :

اعشارک لغاسندن تولد اولان بوشغنی طولدریمق اگر قازانچ و مقطوع
ویرکیلر ایه مسققات وارضی ویرکیسی ضهائم معتدله سی و حیوان ایدن
آلان صایم ویرکیسی حاصلات مترادله سی ایه تلافی اولوبه سلسله ایدی،
تورک واضع قانونک بویه ویرکی به مراجعت اتمک ایسه چکی خاطر
کلهمز ایدی. لکن، احتیاج و ارادیدی باشقه تملکت ندره «ایش بکونی»
ویرکیسی اسمی آلان chiffe d'affaires ویرکیسی زده «اسهلاک
ویرکیلی» نام غریبی ایه حیات مایه مزه ادخال ایدیلدی .

بولردن عمومی اسهلاک ویرکیسی «دور تجاریلر» ایه هر نوع
اعمالات و تعمیرات و تعهد ایدکی «مساعی قیعی» استنادگاه یا هر ق طرح
ایدیلن و مسهلکی شخصاً آرمغه فالقیشان برور کیدر . مکلف قانوناً
و اصلاً مسهلکدر و لکن، استقامی متوسطه واسطه سیله وقوعه کیمکده
وهیچ برتمککنده تطبیق ایدیش بر اصول اولمق اوزره ، بول الصافی
طریقله اکثر وارداتی حیات اولومقده در .

خصوصی اسهلاک ویرکیسی ، دهامحدود بخارده اولمق و بر نوع
تکلیف ایدن مدود اولان اسهلاک غداثیه ایه لئانده مختلفه سب تکلیف
اولمق اوزره وضع اولومقده و سبقی بوسیده درجه نایم و وضیت و حالک
مساعده سی ایه متناسباً متراد بولومقده در .

هوزر مکلفنی بقدر جوق زمان، مکاتیر ایه بر سنده میلایر ایه

سیغورطه لربنک مصارف میانه ادخلی و هر نوع مؤسسات تجاریه ده
سرمایه و معامله مقدار لری ایه متناسب بر احتیاط تشکیله موافقت
ایدیشی مقتضیدر .

متاهل و افراد عالمی متعدد و تحصیل دوره سنده اولادی
موجود اولان قازانچ اصحابی حقه ده سهل التطبيق بعض آثار شفقت
و جماله وارد که ، مماثل قانونلرک هپسندهر بر طومش ایکن ، تورک
قازانچ قانوننده بولرک نه ایچون بر بولدیغنی آکلامق ممکن دکلددر .

بیاسانه لره مربوط بیلاجو و کار و ضرر حساب لری محتویاتنک
ماده محافظه و احفاسنه مدار اوله چق تشکیلاتک خزیننه مایه جبه
اکمال و تأمین ایه تجارک ایدیشه لری ازاله و وجدان لری قسماً نظمین
اولومق تحاذی سیل اولان بدایدردن اولسه کر کیدر .

مقطوع ویرکی :

ارضی ، مسققات و قازانچ ویرکیلردن برینه نایم اولان مکلفن،
سنوی ۱۰۱ غروشدن زیاده ویرکی و برد کلرینه نظراً اشبو ویرکیلرینک
حاصل مجموعه نظراً اله جفلیر ائی صنفدن برینه داخل اولهوق
یاریم لیردن اعتباراً بالاسالیان و صنفه کوره ثابت بروضعت اکتساب
ایدن مقطوع ویرکی ابلهده مکلف قیلتمقده در لر . اشبو ویرکی نوعاً
بر صنف ویرکیسیدر و ویرکیلرک ویرکیسی سکنده نخی اتمکده در .

ثابت بر ماهیتی حائر اولدیفنه و ویرکیلر حاصل مجموعی بوکسایدیکه
صنفه عاقد ویرکیده مهم تر اید کورولدیگه کوره، اشبو ویرکی متدی
بر تکلیف صنفیدر . تورکیده ارضی ، مسققات اعتبارله علی طریق
الاشترک تصرف ایدیلن موضوعاتک کثرتی و طاعنی بیلغنی بوزلدن ،
بو ویرکیلرک مکلف لری مهم بر مقداره بالغ اوله چق و ویرکی بو بوک
شهر زده بوکی اعتبارله اهمیتسز تلق ایدیلک ایجاب ایدر ایکن ، کویلر ده
و کوچک قصبه لره اولدیجه مزعج و حتی آغیر تلقی اولوبه حقددر .

خزیننه بر قاج میلیون لیرا ویرمی ممکن اولان بو ویرکیلرک
آیرجه مستقبل بیاسانه به نایم اولوشنی بو ویرکیلرک ویرکیسی ، سکنده اولان

استحصال وداخله استهلاك ايديلن اتمعه ۴ - مواد استهلاکيه هم خارجدن ايديلن مواد استهلاکيه هم داخلدن تدارکي قابل و هم خارجدن جايي ممکن اولان اتمعه معموله .

ادخلات اتمعهسى : ادخلات اتمعهسى ايجده، استهلاك و برکيسى تزايدى و دورلرک تفاعلي بوزندن بولک ترفي سبيله ، سورومى مهم نسبتلرده طوران و ياخود ادخلدن ناماً فراغت ايديلن هيچ برماله تصادف ايديلمکدهدر . بوزدن شو نتيجي استخراج اتمعه امکان حاصل اولمشدر .

ادخلات اتمعهسى اکثرينه تزايد يافته نائل اولمقده و مستهلکه طوغرى و برکينک دورى قابل بولمقدهدر .

لکن، حال طبعيده ادخلات تجارى ايله اولنرک مستهلکه طوغرى کيديلر ايکن کيديلر بيه توسط اجرا ايدن اورنه تجارک اوروباه سپارشلرى ازالمقده و ديگر جهندن اناطولنلک ايجرلرندن طلب و سپارش اسکی درجه سنده شتالي بولمقدهدر . ملکک بولگون کيجرديکی دور کوليلک، شهرلنک محتاج اولديني جروق حاضر اتمعه ايله برار يارى سرمايه کي قوللايه جوق اولان کوچک آلات وادواتى مهم درجه لرده اتره مغه مساعد اولان برنجيز حاضر لانه دوريدر . تجار خارجدن ادخال استديني و سولته تاديه سنه کيديلسي مقتدر کوره جالديکی اموال متزايده مواجهه سنده کورمکجه، وضعيتى تجارتي امين کورمک ايستمه جيکي ايجون، ادخلات تجارى و اولنرک بيلکرى اولان متوسطلر وضعيتدن نمون دکلردر . ادخلات جريمانک انکشافى اوکيه و برکينک کيديلکجه بولسکن مانه کي چيقعامسى تامين ايجون ، بويصوصده اورنه دکي متوسطلرک و قابليتسز تریي قالدبرمق و جوق مساعد اولان ملخلرده بويوک تجار طرفندن شعبلر وجوده کيتيمک، و برکی بولک تخفيفه مدار اولور . هرورکی کي استهلاك و برکيسى ده ، مؤسسه لری توسيع و ياخود ده دار دائره لره حصر اتمکجه بسبب مؤثر اولديغندن ، ادخلات تجارنک بو جهتلری

مقداره بالغ کوچکلی ، بويوکلی استهلاك اتمعه نقیب اتمک امکاتى ماله نهديکی نهباشته برلرده و نهده زده حاضر لاندیني حالده ، قولونان عمومى و خصوصى استهلاك و برکينک موجب اولديني زرد و انديشه لره ايله شکيتار صابيلاماز و قولای قولای ده تلخیص اولوناماز . ايجق بزى علاقه دار ايدن مسئله بويور کيلرک صرف اقتصادى تأثيرى اولوق اعتباريه ، بزساحه مزى سهولته دارالتايليرز .

۱ - استهلاك و برکيلی بوزندن هر نوع اتمعه و اشياى مبرمه وغير مبرمه ملکک استهلاك و اشتراکى ازالمشدر . ملکک آليش و بریش حرکته موجود اولان و هر صنفه آز چوق طوغرى بدن طوغرى به ويا طولاييسيه سرایت ايدن نسبي طوغرتلوق ، ايشته بويور کيلرک اول اول نيجه سيدر . بويورغونلوق بدمت صوکرک بلکه ازاله رق قالمه جوق و مستهلکين ايله برار صايحيلر و بونلرک اوزرنده مرافقه وظيفه سنى ايفا ايدن ماکنه مک حرکتنرى انظام قازانه جوق و معافيه برر استهلاك و برکيلرک فروخت و اشتراکى تأخير ، تعويق ، مقدار معافلاتى تيزيل اعتباريه حصوله کيتيرکلرى نيجه وسطه ارتق کسب قطعيت ايده جيکي ايجون ، او حال بزم ايجون مؤسس بکی نورمال بوضعيت تلقى اولونه جقدر . اعتراف اتمک اضطرارنده زک ، استهلاك و برکيلرى قانونک چيقدیني ظن ابدلديکی کي اقتصادى وضعيتى فلجه اوغرا دايجقدر . قورقولرى تحقق اتمه مش و فضله قورقائلرک انديشه لری براز تخفف اتمشدر .

۲ - استهلاك و برکيلی على العموم اموال و اتمه مک هر دفعه تداولنده آلدیني ايجون، استتنا ايديلن ساحلر خارج ، صانیش بدلارينک و برکی نسبتدن براز ده افضله اتمغه تامل کوستردیکی واکثر اتمعه ده ترفه تمايلک کيديلسي محافظه چايشيدیني و سناء عليه ، و برکيلرک مستهلکه طوغرى کينمک بويوک بر استمداد کوستردیکی نظر دقي جالدير .

بويصوصده اتمعه تجاربه يي مختلف قسملره آيريمق اقتضا ايدر :

۱ - ادخلات اتمعهسى ۲ - اخراجات اتمعهسى ۳ - داخله

اهمیتها در پیش استدکری کورولمکده ومع مافیہ کرک استاسبول و کرک ل از مبر تجارت مؤسسه لر نجی، استهلاک و بریکری بوزندن ملکیت داخلنده متعدد شعبه لر وجوده کترین و سرعته حرکه کلن مؤسسه لر کورولمه مکده در . وضیت کسب قطعیت ایدر وور یکیرده تعدیلات وجوده گلیه چکته قناعت حصوله کلیر ایسه ؛ بعض مصرف فدا کارلقربنه کیریشبیلرک صولک مستهلکله طوغری بر آدم دها یاقین اولوق اوزره شعبه جیلکه اهمیت و بریله چکی و بنا علیہ ، کوچوک متوسطار غلپنده بر حرکت تجاربه اوله اجنی محققدر . بو وضیت ملکیتک عمومی سهای اقتصادیسنی تبدیل ایدرم و تورک ملی اقتصادی ایچون بر ضرر محضده تاقی اولونه ماز . لکن ، بوراده بر شرطی اونوتامق لازمدر . اوده بکی حصوله کلن شعبه چیک تمایلی حقیقه زائد بعض مصرفلری تنقصه خدمت ایدر و وصوله یسبیله و برکی بوکی درجه سنده مستهلکینی مفتقدار ایدر چک برقع اقتصادی به سبیت و بر ایسه .

بو بولک مانفاطوره ایله تخافه و دمبر چیک ایله بوکا مقیس اوله اجنی شعبات تجاربه ده کوچک متوسطارک نسبی بر تضیق دالغاسنه متوجه حرکت کترک قولای موفق اوله اجنی و اندر تشبثارک اوره بردن قالد بریله بیله چکی پیاسه مزده ظن و تخمین ایدلمکده در . اکر بو تخمین تخفقی ایدر ایسه ؛ ادخالات اتمه سنک کتریسنده ، و برکی مستهلکینه طوغری عیناً انعکاس ایدر چک و تجارت حلقه لر ازاله برق ، و برکی اقتصاداً مهم رمؤثر اوله اجتی ، دیمک اولور .

آنجی ، صولک مستهلکین اولان کولینک و کوچک شهر لیلرک استهلاک قایلینی بر طرفدن آرزو و یا خود آرتسه بیله با مخر و میت قبولی و یا خود باشقه اتمه نیک اقامه سی و یا خود مجادله جیک حسنگ تامنی بوزندن بو خصوصه کری به طوغری قیات تر فیلری اتمه چک بر جریان و وضیت حاصل اولور ایسه ؛ بو بولک طوبد انجی و یا ادخالنجی تجارک ضرردن وقایه سی و برکی بو کندن ولو برقینی اولسون اوزرنه آلمقدن اجتنابی سبیله ، استهلاک و بریکری کوچک و اورنه متوسطارک اوزرنده ایلکجی بر توزعه دوچار اولوق ایجاب ایدر . شهر مزک کوچک اصنافک

عمومیتله حساباری بو مر کزده در و قناعتلری استهلاک و بریکریندر بر قسمنک کندی اوزرنده قالدینی طرزنده در .

اخراجات اتمه سی :

بوراده ایلک اول خاطره کلن ؛ هر دور تجاربه استیفا ایدیلن بوزندن اوسته قونه قونه قیائلر مادامکه آرتقده در ، اتمه اجنیلر طرفندن بولرک اوده تمسی طبعی اولوق لازمدر . تورک مستهلکری کیم بیلیر ، نه قدر اجنی و بریکری علی طریق الانعکاس اوده مکده در ، بوحاله کوره ، اخراجات اتمه سی واسطه بیله مهم بر مقدار استهلاک و بریکرینرک اجنی مستهلک طرفندن اوده تمسی مستعدمیدر ؛

وضیت حاضره نی شوبه خلاصه ایدم بیلیرز :

هر زمان تورک توتون ، فندق ، اوزوم ، انجیری ایله آیفون ، پالاموط ، پاموق و دریسلی و مواد ابتدائی معدنیه و ساژره سنک جهان پیاسه سنده موقعی کدینسه قیائلری نئیت اتمک اعتباریه حاکم موقع تأمین ایدر و ایشمدر . ایشو اتمه اوزرنه بولکلن و بریکرده ماللر ایله برار سورولکله سورولکله اجنی مستهلکیرک و اول بول تجار و فابریقه تورلرینک طبعی صیرتله بیلر . لکن ، بوراده بر دقیقه توقفه لزوم واردر :

جهانده هیچ بر متاعز بو قدرکه ، بلاقید و شرط قیات حاکمیته رقیبسز اولورق ، مالک اوله بیلینر .

صوکرا ، چوق قیسیلر نی بنشیدر دیکمز اخراجات اتمه مرکز که قدر تایلری مواجه سنده بیله نی امان رقیبلر قارشوسنده بولنقده بز . مختلف و سبله لر ایله قونفره هئت عمومی سنده مذاکره و مناقشه ایدیش اولدینی وجهه ، تورک اخراجات اتمه سنک قناعتی ، خصائص مرغوبه به مالکیتی و حتی اهوینی مطلق بر رقابت قاهره ایله اسبابه مالک ایلکن ، تشکیلات تجاربه قناعتی ، ملی و ایلر لر ایله ملی متوسطار ایله ماللر مرکز سورولمه سی و آرقودن تورک ماللری قهوه ایدر چک قره دینک بولک . مامسی و صایئلر مرکز برارده اجنی مشتریکله قره دی ایله صانیلامامسی

ایتمکده ویا لکن جهان بیاسه سی فیاتلری براز مساعده ایسه، چکن سندن دهافضه بر بدل ایله مالی صاهه سبیلکی تقدیرده اشو موفیتندن منون اولقنده وورکی بوکلرندن مهم اقسامنی اوزرینه اولدندن بی خبر کورومئکده در .

اسهالاکور کیرلرینک اخراجات اتمه سنده مستحصل طرفندن بالمواقفه قبولی اخراجنی تحارک اهلیت و قدرتی و مستحصللرک ضعیفی ایله متناسباً وقوعه کلیور و جهان بیاسه سنک فیاتلر ده کی وضعیتی مسهلنی براز اشکال ویا خود تسهیل ایدیسور .

بو حالده ده دار رساحیه کیره بیلر :

مثلاً، بوسه توتون محصولی قیأت اعتباریه، جهان بیاسه سنده مهم عرض یا تمه و فیاتلری قیرایلمک نقطه نظرندن بزه شدتلی بر رقابت اجرا ایتمکد قیرلرینک اقتدارلری بوقدر . فیاتلر بوسلکمک مال و کویلینک وضعیتی ویر کیردن بر قسمنک قیرلرینک طرفندن قبول ایدیله معنی تسهیله خادمدر . مع مافیة : ویرکی بوکونی تجارده اوزرینه ایله جق ، بلکه اجنبیلره عکس ایتدیره بیلجکدر .

فندق محصولی ده توتون ایله عینی درجه دده در .

آفیون توتوندن ده ایلی موقعه ددر ، چونکه ایکی مهم آفیون رقیبک جهان بیاسه سنده مهم عرضلری بوسه بوقدر .

اوزوم ویا خیر ایله آو دریلری قوزه ویا پیک مواد ابتدایه سازندن یایاغ ، نفتیک اورتیه وضعیده درلر . بونلرک مستحصللری ایله اورتیه متوسطلرینک اوزرینده مهم درجه ده ویرکی بوکی قاله بیلیمی قایلدر .

کچوردیکمز سنه مهم اخراجات اتمه سنک سهولته فیاتلرینی بویه بیلدکلری رسنه اولدنی ایچون، ویرکینک سهولته پارچه لاندینی، قایدینی مستحصله مهم کری العکاسی یا بیدنی نظر دقتی جالددر . کله جک سنه لده بویه اولور ایسه : اسهالاک ویر کورلرینک استحصالی تحدید و اشکال ایده جک ماهیت مخربانه به مالک بر تأثیر ایقاع اتمه سی دائرة امکانه کیردر .

وضعیتی کورولشدیرمکده تورک ماللرینک فیاتنی براز قیرمقده در . ایتمه ، بونلر دلالت ایدر و اجنبیلرک تورک مالی آلبر ایکن خارجده دکل ، داخلده بیهل ایتقیدن دایما اسهالاک ویر کیرلری اوزرینه ایله جق لری بیان و بونده اصاری و بالنتیجه موفیتلری کورسیریکه، تورکلر ایچون ، بوکون اجنبی بیاسه لره کنندی ویرکی بوکلرینی عکس ایتدیرمک چوق کوجدر ؛ غیر ممکن دکلدر . فقط ، ایجه مهارت و لفظ انلره موقوفدر .

اخراجات اتمه سنده اصل مستحصللرک اسهالاک ویر کیرلری امرنده کی وضعیتی ایلی قاورایلمدنیجه ، اسهالاک ویر کیرلرینک بزه لده و کیمارک اوزرینده قالدینی آکلاشلاماز .

توتون ، فندق ، آفیون ، اوزوم ویا خیر ایله اخراجات اتمه سی مستحصللری ، ماللرینک اوزرینه بینه جک و عدد دوره کوره آره جق اولان ویر کیرلری قبول ایدوب اتمه معنی وضعیتی ندر ؟

خارجی بیاسه ده کی بین المللی فیاتلره و محل استحصالدن اجنبی بیاسه لره چیقنیجه قدر کچیره بیلجک دور لده اوده جک ویرکی حاصل مجموعنه مساوی بر مقدارده چیقنیده اگر تزییل قیأته موافقت استحصال ایدیله بیاسه : بونک معنای رجحی بر العکس حصوله کتیریمک و مستهلک برینه مستحصه ویر کیرلری بوکلنمک دیمکدر .

اکثر بو بولک تجارده آو دورلر پاهرق ماللرینی آلوب اجنبی بیاسه لره سوق ایدیه بیان مکلفلره کوره :

بوکون کرک توتونده کرک آفیون ایله فندق ودری و سازنده ویر کیرلرک که مهم نسبی - تامنی دکل - مستحصل بوکلنمکده در . چونکه تجار ، هله حسابلرینی ایلی بیان ، استحصال محلالنده متعدد شیکه لره مالک اولان تجار جهان فیاتلرینی ویرکی حموله لری - نقلیلری و سازلری ایچمن ایجه مکملاً حساب ایتمکده بوکلرک یا تامنی ویا خودک بو بولک نسبی مستحصه بوکلنمکده ، ایلی اولما مقده در . مستحصه کلنجه ، ضعیفی ، بورجلی اولوشی ، اولدن باغلا بوشی و مشتریسی قیر ماتی ارزوسنی بوزندن ، اکثر یا بوکلنمک موافقت

کړک ادخالات اتمه سنده وکړک اخراجات اتمه سنده اوږه
موسطاری قالدېر اوق، وړکې بوکندن استفاده ایدلمسی اقتصاداً بر
ضرورت اولدینې کښې، امکان تحقیق اولونجه، ملی اقتصاد جهازمړک
بر طرفند نه تکمله مساعده بخش ایدجکی ایچون محق ارزو اولونور.
فقط بوراده بر نقطه فوق العاده جالب دقتدر .

ادخالات اتمه سنده بالذات اجنبیلرک شعبه جیکه کتسه کجالشمه لری
هیچ ارزو ایدلمه جکی کښې، اخراجات اتمه مزده کذلک بالذات
اجنبیلرک مملکت مزه کله رک تا بدایت استحصاله قدر فعالیتلری تشمیل
ایتملری و شعبه جیکسی بو صورتله برلی تجارمز علینده اولنرک تطبیق
ایلملری فوق العاده مضردر . واقعا تورک مؤسات تجاربه سنک نام
برادرک تجاری ابله تشکیلات مکمله یابهدینگی و اخراجات شعبه لری
مالک اولنرک بیله آتیق فارسیرنده اجنبی الیجی رقیبلر کوردکلرنده
تورک مستحصله حتی اولدینې یارده ویردکلری نظر دفته الیبر ایدسه،
اجنبی الیجی و اخراجاتچی مؤسه لرک مملکت مزده آرتمنسی کوبیلر
ناهنه محق ارزو اولونور. لکن، اونودولمالی که بو ارزو طلب مجرد
تورک کوبلسنک حقیقی تأمین مدار اوله جق بر درجه و ماهیتده قالدیجه
فأله دل و تورک موازنه تجاربه سنسی ادخال ایدجک، بر درجه و ارب ایدسه،
تورک تجاربتک آن کوبلی به تخمکی و اشائی فاینر ابله ماللری اذقاری
فرض احتمال نظرأ، قات قات ضرر لیدر.

استهلاک و بریکلری برلی واجبی طایفه دینغه، قابلیتی، لیاقتی، مالی
تشکیلاته مالک اولان کیمسه لره دور تجاری مقدارلری نیزیل ایتمه
حق ویردیک ایچون، تورک مؤسات تجاربه سنک مسئله بی کال اهمیته
نظر دفته الماری و مستعجلاً کندی آره لرنده اشکالات یابه رق هرجه تک
منافعی تأمین ایدجک صورتله حرکت کله لازمدر .

بعض اتمه داخلده استحصال و داخلده استهلاک ایدیلن اتمه دن
احتیاجات ضروریه ناند اولان ویرکدن معاف اولدینې ایچون،
فقراي خلق و وضعیتی نسبة تخفیف ایدیش ایدسه، داخلده اعمالات
و اصلاحات متعاقبه تابع اولان مواد ابتداییه ک الذل کیجشی آتسانده

استهلاک و بریکلرینک تطبیق مهم مشکلات حدوشه باعث اولمقددر .
مواد ابتداییه استهلاک و بریکلری قبل الاعمال تأدیه ایدن فاریقه -
تورلرمز و کوچک ارباب اعمالنر ایچون، استهلاک و بریکسی «اعمال
و استحصال» و بریکسی ماهیتی سهولتبه و جوق دفعه اکتساب ایدیلر
و بو اولنرک اساساً مشکل اولان وضعیتلری کونولشد بریر. ایشته بو حال،
فاریقه مواد ابتداییه سی اولان، ملی کافه اتمه ک بورس لره ادخاله
تثبت بوک مساعده اعطا ایدیلک ابله، نسبة طی و تلافی ایدیلر ایدسه،
تور کیده هنوز تأسیسه باشلان سنج، درجیک و مرافق و سائر
صانع صغیره ک تشکله عارض اوله جق اولان مانع لر طرف ایدیش
اولتی قابل اولور .

مواد ابتداییه سی خارجدن ادخال ایدیلن اتمه به کلنجه،

بونلر مملکت داخلده اشو مواد ابتداییه ک اصلاحی ابله وجوده
کلدیکنه واکثریا مواد ابتداییه اجنبیه برلیک الذل حکم، اضطرارنده
قالدینغه کوره استهلاک و بریکلری مملکتده تشکیلاتکده اولان صنایع
ملیه ک تأسیسه شنبه مانع اوله جق بر وضعیت اکتساب ایدیلر .
تور کیده درجیک ابله صابوخیلمک و دیگر بعض صنایع ملیه مړک اجنبی
فاریقه لری مخصوصانه رقابت ایدیه یلمک امکانلری بو سببه جوق
کوجلشد بریش بو لومقددر .

استهلاک و بریکلرینک مقطوعته ربطی معامله لری بسطلشد برک
اعتباریه قیمتدار و باشقه مملکتلری واضع قانونلری طرفندن اختیار
اولونان اصوله امثالی مضمّن ایدسه، برکه اکتساب مقطوعت
ایدن استهلاک و بریکلرینک فایده و ایش وضعیتلری طولایسیسه
تمناز بعض صنایع ابله کوجک اصنافده مهم بر بار اقتصادی اوله جق
اهمیتبه دوشونک اقتضا ایدر .

اخصارلر . مقیضی استهلاک و بریکلری :

شکر، پترول و بترین و کړک کبریت، مشروبات کنبوله،
سیغاره کاغذی اخصارلری خصوصی استهلاک و بریکلرینک ک مقبول
اولانلرنددر .

İse، واری نوعی بیدیکی و باورغورده صرف ابتدکی ادعا اولونه، مار، جمعاً بکون اونوز کورمیلون لبرا مقدارسه بالغ اولدیغی ویا اوله جنی ظن ابدیلن اشبو وریکیرک تورکیه خلقی بودجه لرنده بوزده اولندن زیاده تبدیل استقامت اجرا ابدیره بیلیمی قابل اولسه ابدی، وضعیت پک زیاده کوچ تلقی ابدیلر ایدی . فقط، مبلغ عمومی بودجه لره وارمقده اولدیغندن طولانی، دهنیه بیایرکه، راز کوچ ده اولسه، بو بوکلر الان سهولته قابل تحمل اولان تکلیفاندن عبارتند.

باپلانی بعضی تدقیقه کوره، شکر استهلاک مقدار عمومیه یسنده بوسه رتنزل کورولیور و پترول و بترین استهلاک آنده بالکرجه بوسه تحقیق مأمول اولان ترابدرله اسکی نسبت ودرجه ده انتظار اولونق قابل بولونیور. بوحال بزه وریکیرک اعتبارنی اعتباریه خلقک رشی حسن اتمدیکی اثبات ابدیره ایسه ده، وضعیت تحمل سوز اولدیغی ادعا ترینه بوراده هیچ مسامح اولدیغی مکملاً کورتر. دیمک: غائب اولان مهم شیر بودقر؛ عظیم جریحه لر اچیلدیغی حتی ضعیف و فقیر خلقک بیه اعتبار برونک آتنده قالدیغی سوبله من. یالکر، رفاهه سر عتیه کیده جک اولان خلقک مشی سرعتی نسبتی راز خفیفه من دیمک اولور. خصوصی استهلاک وریکیرک اعتبارنی کویلر مزک بالانفکاس حس ایده جکی و شهرلرده کی منوران صنفک، تعیر احرابه اسباب مختلفه تحت تأثیرنده فاله رق بر طرفدن استهلاک وریکیرک بر طرفدن مقطوع وریکی ایه فالانج وریکیرک تحت تأثیرنده قلوب بالفاسابه صادیغی خدمات بدنیه و عقلیه سی اجرتلری ایچون متناسباً دها فضیه اجرت سعی آوامق اضطرارنده اولدیغی حلاله، سنی اسماج اتمک امکان بوله بیجق اولانلرک اک مضطرب موقعی اشغال ایله جکی مهم و نظر دفعه آغعه لاهقدر. بوضفک بیدیکی ضربه لر تحت تأثیرنده فنا اقتساملره اوغرایه جنی واستقامت حیاتی ده کیشدره رک کندی اقتصادی مالی موقعی اصلاح ایچون ایضاً ایلدیکی وظایفدن اوزاقلاشه جنی و بوسیله ملکیتی دها جانلی قطعه لر دن اضرار ایده جکی تخمین ایتک قولای ایسه ده، بوسه لک حلی چاره لر نی کورتره بیلیمک سهل دکلدنر.

بولردن کرک شکر، پترول و بترین و کرک کبریت و سیغاره کاغذلری معمول حالده اجنبی ملکتلردن کثیر تمکده اولدقاری ایچون، بوکویه نظراً اک تازه ابی اولان اشبو امتعه نی ادخالات امتعه سی میسنده وصف مخصوص و تمنازه مالک اموال دن صایق لازمدر . علی العموم دیگر ادخالات امتعه سنک اوزینه موضوع اولان وریکیر نصل انعکاس امکاتی سهولته کورتر تمکده لر ایسه؛ بوراده برده انحصار اداره لرینک موجودیتی طولانیسه، وریکیرک سنه لیکه طولغری سهولته نقل و دور ایدیه جکی قبول ایتک لازمدر . دیمک: وریکی بوکوی بوراده نه اداره لر و نه متوسط تجار همان همان هیچ بر زمان اودمن و اوده بجهک حلاله دوشمنلر؛ وریکیرکی انحصار ماللرنده اوده من صوک مسهلکلردن .

پترول و بترین ایه شکر مسهلکلری: کرک، استهلاک و انحصار وریکیرکی هب برابر حل اضطرارنده قالان مسهلکلر بعضاً امتعه ک مالیت فیسنده بوزده بوز مقدارنده الضمام ابدن و وریکی مواجهه سنده درلر (شکرده اولدیغی کوی)، بعضاً بتروله استحصال فیانتک اون و حتی اون ایکی مثالی اوده مک اضطرارنده درلر . نهایت بدی سکر مثله یاقین بر مقدار ضمیمه نی ده کبریت انحصارینه تأدیه مجبوریتده بولمقده درلر . بو وضعیت کورتر تمکده درک، تورک مسهلکلری خصوصی استهلاک رسمی حیایت ابدن انحصارلر سایه سنده اولدغی اعتبار بولک آتنده درلر. تورک مسهلکلرینک قابلیت استهلاکیمه اشبو انحصارلرک وضعه تقدم ابدن بعضی احوال طولانیسه ارقاماش اولدیغی کوی، انحصارلرک تأسیسندن صوکر، احوال اقتصادیه ده حصوله کلن بکی انکشاف سایه سنده کدک استهلاک قدر سنک آرادیغی ادعا اولونه مار. بنا علیه، اشبو استهلاک فیانلرینک زایدی سببیه، خلقی، ایراد لرینک مختلف مقاصده صرف و توجهی امرنده، ماضی به نظراً ایکی بر طرز حسابی اختیار ایتک ضرورتنده و بوسه لرله مثلا پترول و بزینه، شکره، کبریته الخ اسکیدن تقریق ایتدیکی فزاعی نسبتدن دها جوق بوکوک بر قسمی رافق احتیاجنده در. خلقک بوسیله فزاعی کفایت ایتور

۲۶

موضوع عمومی :

مطالعات سالفهیه مستنداً بوجه آتی تکلیف لک هیئت عمومییه عرضی موافق کورولمشدر :

۱ — تورک ویرکیلی سیستمده عمومی و جدی اصلاحات وجوده کتیرمک امرنده احتیاج حس ایدن حکومت جمهورییه جه اتخاذ ایدیلن تدبیر و وضع اولونان یکی ویرکیلی تورک تجارت عالی ممنونیت ایله قبول ایتیش و بونلرک کرک اساسلرینه و کرک تطبیقاتنه متدائر مسئله لک اغلاقی طولایسیله کچیریلن مشکلات دوره سنک طبیعی اولدیغنی دائماً تسلیم ایشدر .

۲ — کچن سنه وضع اولونان ویرکیلی طولایسیله کرک بر طرفدن مستهلکین و کرک بر طرفدن ارباب اعمالات و متوسطلر ایله تجارت معاملاتنی اوزرنده بوسیله حصوله کلن تاثیرلری اراشدیرارق بونلردن فنالرینک ازاله سنه چالیشمق خصوصنده حکومت جمهورییه نیک ایفاسندن کری قالدیغنی تعدیل و تصحیح تشبثلرینی تورک تجارت عالی کمال شکران و منت ایله قید ایتمکده در .

۳ — اعشارک الغاسی طولایسیله حصوله کلن بوشانی طولدی رفق اوزره تشبث ایدیلن ویرکی اصلاحاتنده بر طرفدن بلا واسطه ویرکیلی تعدیل و بعض یکیلی احداث ایدیلیر ایکن ، دیگر طرفدن عینی اهمیتله عمومی و خصوصی استهلاک ویرکیلرینه کیدیلسنی استانبول تجارت قونغرهمی ممنونیت ایله کوریر و بوندن صوکرایا بیله جق تعدیلاتکده دائماً آهنگدار و متوازی بر صورتده وقوعه کلسنی امیدایلر .

۴ — مستقبل تورک ویرکی سیستمی بلا واسطه اقسام تکلیفیه سی ایچنده قازانچ ویرکیسنک محورلک وظیفه سی ایفا ایلمی و اشبو ویرکینک تورکیه ده حصوله کلن بالجله قازانچلرک منابعنه متوزع اولسی لزومه تورک تجارت عالمنک نظر دقتنی جلب ایلر .

ویرکیلرک اقتصادنی تاثیرلری

قومبولی